

IZ PRAKSE ZA PRAKSU

Primljeno: ožujak 2007.

MARIJAN ŠANTEK*

Postupanja policije u tuđem domu

1. ULAŽENJE POLICIJSKIH SLUŽBENIKA U TUĐI DOM I POSLOVNI PROSTOR

Dom je prostor koji osoba koristi ili ima namjeru koristiti kao obitavalište (kuća, stan, vikendica, kamp prikolica, hotelska soba, unajmljeni apartman, jahte, brodska kabina i sl.), prostorije koje su povezane sa stanom istom svrhom korištenja, primjerice tavanski i podrumski prostor, šupe i ostave izvan stana; zatvoreni ili ograđeni prostor koji ne služi stanovanju, ali pripada stanu i s njim je povezan, kao što su ograđeno dvorište i okućnica te odvojene garaže i gospodarski objekti. Poslovni prostor je poslovna zgrada, poslovna prostorija, garaža i garažno mjesto, sukladno članku 2. stavak 1. Zakona o zakupu poslovnog prostora.

Privatnost doma i poslovnih prostora je zaštićena: onaj tko prodre u tuđi dom ili poslovni prostor ili se na zahtjev ovlaštene osobe otuda ne udalji čini kazneno djelo narušavanje nepovredivosti doma iz čl. 122. st. 1. i 2. KZ-a. Treba napomenuti da to kazneno djelo može počinuti i policijski službenik u obavljanju službe, namjernim nezakonitim ulaskom i/ili zadržavanjem u tuđem domu.

1.1. Ulaženje policijskih službenika u tuđi poslovni prostor

Određene poslovne prostorije pravnih osoba i državnih tijela svima su dostupne za ulaženje, radi obavljanja njihove poslovne djelatnosti. Ulaskom u takve javne poslovne prostore ne dolazi do povrede ničije privatnosti.

Sukladno članku 48. Zakona o policiji (ZoP) i članku 63. Pravilnika o načinu policijskog postupanja (PoNPP), u nazočnosti odgovorne osobe policija može ući i pregledati tuđi poslovni prostor dostupan javnosti te obaviti pregled dokumentacije, ako je to potrebno radi pronalaska počinitelja kaznenog djela ili prekršaja, postupanja po dojavi o prisutnosti eksplozivne naprave ili druge opasnosti; primjene ovlasti iz članka 177. Zakona o kaznenom postupku (ZKP), radi provođenja izvida.

* Marijan Šantek, policijski službenik Odjela za unutarnju kontrolu Kabineta ministra MUP-a RH

U pravilu, u poslovne prostorije pravne osobe ili državnog tijela, koje nisu dostupne za javnost, policija ne smije ući bez privole zaposlenika čija se radna mjesta nalaze u tim prostorijama.

1.2. Ulaženje policijskih službenika u tuđi dom temeljem dozvole držatelja doma

Policija može ući u tuđi dom uz privolu držatelja doma, sukladno članku 34. Ustava Republike Hrvatske (URH). Posjednik (držatelj) doma je ovlaštena osoba iz članka 122. KZ-a koja može zahtijevati od počinitelja da se udalji iz doma. Držatelj doma može u granicama zakona raspomagati s tim domom, pa može i dati dozvolu za ulazak u dom.

Posjednikom treba smatrati ne samo vlasnika doma, nego i svaku drugu osobu koja ima faktičnu vlast na domu u svrhu stanovanja - podstanara, najmoprimca, osobu koja ima pravo stanovanja (osobnu služnost). Uvjet je da se ta vlast temelji na valjanoj pravnoj osnovi - ugovor o najmu, ugovor o kupoprodaji i dr.

Privolu ne mogu dati maloljetni članovi obitelji koji žive u istom stanu zajedno sa svojim roditeljima; osoba koja se zatekne u domu kao gost; pomoćnik u posjedovanju (za ulazak u dom u čijem kućanstvu radi) - to je osoba u nečijem kućanstvu, primjerice spremačica, vrtlar, kuhar i sl., koja se pokorava tuđim nalogima, pa izvršava isključivo tuđu faktičnu vlast (nema posjed doma), sukladno čl. 12. Zakona o pravu vlasništva i drugim stvarnim pravima.

Posjednik doma ne može dati privolu za ulazak policije u njegov dom, kad je sud protiv njega izrekao zaštitnu mjeru udaljenja iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora, sukladno članku 7. i članku 12. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, članku 17. Pravilnika o načinu provedbe zaštitnih mjera ili sukladno članku 90. stavak 3. ZKP-a.

Naime, sud može ograničiti pravo na vlastiti stan osobi koja počini prekršaj ili kazneno djelo obiteljskog nasilja, radi otklanjanja izravne životne ugroženosti članova obitelji nasilnika. To podrazumijeva da počinitelj mora odmah napustiti svoj stan uz prisutnost policijskog službenika, te da se nakon toga u njega ne smije vraćati u trajanju od minimalno mjesec dana do maksimalno tri mjeseca. Policijski službenik koji provodi zaštitnu mjeru uhitit će posjednika doma koji prekrši zabranu, kad ga zatekne u domu za vrijeme trajanja zaštitne mjere. Razvidno je da izrečena zaštitna mjera poništava zaštitu privatnosti doma za posjednika doma - počinitelja obiteljskog nasilja, iz kojeg razloga policijski službenik od njega neće ni tražiti privolu za ulazak u dom.

Punoljetni članovi obitelji (suposjednici) mogu dati privolu za ulazak u dom u kojem žive. Zakoniti vlasnik ili posjednik doma daje dopuštenje za ulazak policije u njemu nedostupni dom, ukoliko je njegov dom zaposjeo počinitelj kaznenog djela narušavanje nepovredivosti doma iz članka 122 KZ-a.

Dopuštenje za ulazak može biti usmeno ili pisano. Ne smije se dobiti na prijevaran način, uz lažan izgovor. Ne smije se iskoristiti neukost osobe. Ako je očito da je posjednik doma u zabludi da mora pustiti policijske službenike u svoj dom, mora ga se uputiti u njegova prava. Privola je valjana samo ako posjednik doma dragovoljno pusti policijske službenike da uđu u njegov dom, te se odrekne prava na zaštitu privatnosti, svjestan da nema dužnost odreći se svojih prava, već da o tome može samostalno odlučiti. Posjednik doma može opozvati danu privolu za ulazak u svakom trenutku.

1.2.1. Ulaženje policijskih službenika bez pretrage tuđeg doma

Policijski službenici će tražiti od držatelja privolu za ulazak u tuđi dom samo ako imaju zakoniti razlog za to, primjerice:

Prikupljanje obavijesti od građana. Policijski službenik prikuplja obavijesti na mjestu koje je za to najpogodnije, pa tako može prikupljati obavijesti od građana i na adresi njihovog stanovanja ili radnom mjestu, sukladno članku 73. PoNPP-u.

Uručivanje poziva. Policijski službenik će, prilikom uručivanja poziva na adresi stanovanja, osobi uručiti poziv na vratima stana. Iznimno, ako je pozvan da uđe u stan, policijski službenik može uručiti poziv i u stanu, sukladno članku 12. PoNPP-a.

Pregled tuđeg doma. Primjerice, policija dođe do saznanja da u tuđem domu neprijavljeno boravi osoba koja se dovodi u svezu s počinjenjem kaznenog djela razbojništva iz članka 218. KZ-a. Osoba je od ranije nedostupna policiji, jer često mijenja mjesta boravka, nema stalno zaposlenje i sl. Uz privolu držatelja, policija uđe u dom u kojem osumnjičeni navodno povremeno boravi, radi prikupljanja obavijesti i usmenog pozivanja osobe. Do usmenog pozivanja dolazi zbog opasnosti od odgode za obavljanje poslova za čije je obavljanje policijski službenik ovlašten pozivati. U ovom slučaju opasnost od odgode osobito znači opasnost da se neće pronaći počinitelj i dokazi važni za kazneni postupak, ukoliko se ne bi hitno djelovalo, između ostalog i usmenim pozivanjem osumnjičene osobe. Po potrebi, policija može obaviti vizualni pregled prostorija koje koristi posjednik doma, uz njegovu privolu. Kad postoji takva potreba? Primjerice, posjednik doma tijekom prikupljanja obavijesti ustvrdi da tražena osoba ne stanuje u njegovom domu.

Privolu za ulazak u podstanarsku sobu može dati jedino podstanar. Ako jednu podstanarsku sobu koriste dva ili više podstanara, svaki od njih može dati privolu za ulazak u sobu koju koristi kao suposjednik. Vlasnik doma može otključati i ući u podstanarovu sobu jedino po osnovi ugovora o najmu, ali ne može dati privolu za ulazak policije u podstanarovu sobu.

Zaprimanje prijave. Usmeno izjavljenu prijavu policijski službenik može zaprimiti i izvan prostorija Ministarstva, o čemu sastavlja službenu zabilješku, sukladno članku 79. PoNPP-a.

Privremeno oduzimanje predmeta. Osumnjičeni ili posjednik doma pozove ili da dopuštenje policiji da uđe u njegov dom, gdje dragovoljno preda traženi predmet. Može se raditi o pozivu policije na dragovoljnu predaju predmeta, prije pretrage doma. No osoba može dragovoljno predati, a policija od nje privremeno oduzeti tako predani traženi predmet i bez pretrage doma, nakon ulaženja u tuđi dom, na poziv posjednika doma.

Dovođenje osobe. Nadležna tijela (sud, državno upravno tijelo, pravna osoba s javnim ovlastima) mogu izdati nalog za dovođenje uredno pozvane osobe (svjedoka, vještaka, okrivljenika), koja se ne odazove pozivu, a izostanak ne opravda ili koja očito izbjegava primitak poziva. Kad posjednik doma otvori vrata, policijski službenik ipak neće ući u dom, ako to držatelj doma ne dopušta. Ukoliko osoba protiv koje je izdan dovedbeni nalog odbije otvoriti vrata doma policijski službenik neće ih silom otvarati, nego će o tome izvijestiti tijelo koje je izdalo nalog. Očito da je pravo na zaštitu privatnosti doma jače od dovedbenog naloga. Zašto? Tome je tako zato što nije nužno dovođenje osobe baš iz njegovog doma. Osobi se može pristupiti radi dovođenja i po izlasku iz doma, na

ulici ili na bilo kojem drugom pogodnom javnom mjestu. Zato policijski službenici neće smjeti uporabiti sredstva prisile prema osobi koju treba dovesti nakon što ih je dragovoljno pustila u stan, ako se u međuvremenu predomisli, odbije poći s njima i zatraži da napuste njegov dom. Ona na to ima pravo, jer se nalazi u svom domu koji je zaštićen i nepovrediv, čak i u slučaju dovedbenog naloga. Policijski službenici neće ni tražiti privolu za ulazak u dom od osobe koju treba dovesti ako postoje okolnosti koje ukazuju na eventualni bijeg, pružanje otpora, napad na policijskog službenika ili samoozljeđivanje, nego će planirati njezino dovođenje s nekog drugog, pogodnijeg mjesta.

U gore navedenim slučajevima policija ulazi u tuđi dom temeljem privole posjednika doma, ali nakon ulaska ne slijedi pretraga doma, nego obavljanje obavijesnog razgovora, uručenje poziva, uručenje dovedbenog naloga, zaprimanje prijave, privremeno oduzimanje predmeta, usmeno pozivanje. Razvidno je po sadržaju policijskih radnji da za pretragu doma nije ni bilo nikakvog razloga. Policijski službenik smije boraviti samo u onim prostorijama koje mu je držatelj doma učinio dostupnim. Nakon opoziva privole za ulazak u dom policijski službenik treba prestati s obavljanjem službene radnje i otići iz tuđeg doma.

Zaključak: da nema odobrenja držatelja doma, bez naloga suda policijski službenici ne bi mogli ući u tuđi dom radi obavljanja policijskih poslova iz članka 3. ZoP-a, osim u slučajevima iz članka 216. ZKP-a.

1.2.2. Pretraga tuđeg doma uz privolu držatelja doma povodom pružanja policijskih intervencija

Građani dojavljaju policiji o remećenju javnog reda i mira, obiteljskom nasilju ili da postoji opasnost za život, zdravlje ili imovinu ljudi u nečijem domu. Policijski službenici dužni su izaći na intervenciju, provjeriti istinitost dojave, uspostaviti povoljno stanje javnog reda i mira, otkloniti opasnost za ljude ili imovinu, te poduzeti i druge potrebite mjere i radnje, bez obzira što je mjesto događaja – tuđi dom. Kako?

U teoriji je zauzet stav da kad intervenciju traži zakoniti posjednik doma koji smatra da je u stanju opasnosti, tada poziv sadrži i dozvolu za ulazak u dom. To znači da policijski službenici mogu ući u dom osobe koja je tražila intervenciju:

- iako se posjednik doma ne pojavi na vratima doma, a vrata nisu zaključana ili su otvorena
- kad vrata otvori osoba koja nije ovlaštena dati privolu za ulazak policije u tuđi dom (dijete, vrtlar, kuhar, gost i sl.)
- kad vrata otvori osoba protiv koje je zatražena intervencija, te se verbalno protivi ulaženju policije u dom.

Kad intervenciju ne traži držatelj doma, a dolaskom na mjesto događaja nema uočljivih znakova konkretne opasnosti za ljude ili imovinu (primjerice iz stana dopiru uobičajeni zvukovi, kroz prozor se ne uočavaju neuobičajeni prizori) policijski službenici neće ulaziti u dom bez privole zakonitog posjednika doma koji je ovlašten za davanje dozvole za ulaženje, čak i ako nađe otvorena ili nezaključana vrata doma.

Iznimno, kad intervenciju ne traži držatelj doma, mogu ući bez privole držatelja u njegov dom u situaciji iz članka 216. stavak 1. točke 2. i 3. ZKP-a radi hvatanja počini-

telja kaznenog djela za koje je propisana kazna zatvora najmanje tri godine ili ako je to prijeko potrebno radi otklanjanja ozbiljne opasnosti po život i zdravlje ljudi ili imovine većeg opsega.

Ukoliko je intervenciju zatražila osoba koja nije držatelj doma (primjerice osoba iz susjednog stana), a policijski službenici u domu osobe protiv koje je zatražena intervencija zapaze odvijanje *verbalnog* napada na drugu osobu ili *oštećivanja imovine* (prekršaj s elementima obiteljskog nasilja), pozvonit će ili pokucati na vrata ili dozivati osobu ili pokušati uspostaviti vezu s ukućanima telefonom, predstaviti se i zatražiti dopuštenje za ulazanje. Ako napadnuti posjednik tom prilikom doma *viče u pomoć* treba smatrati da je dao dopuštenje za ulazanje u dom, te bi tada policijski službenici mogli ući u dom.

Ukoliko je posjednik doma dao dopuštenje za ulazanje policijskih službenika u dom (na decidiran verbalni način, pozivom u pomoć ili drugi pogodan, konkludentan način - primjerice pokazujući rukom kroz prozor), ali nitko od ukućana ne otvori zaključana vrata doma (počinitelj ne želi, djeca i supruga se boje) policijski službenici mogu nasilno ući u dom, ako počinitelj nastavi s napadom. Nasilno ulazanje podrazumijeva obijanje brave na vratima, ali i razbijanje prozora ili vrata u predjelu brave, ako je to nužno.

Dakle, ukoliko je napadom ugroženo zdravlje (fizički integritet) policijski službenici mogu ući ili po prethodno pribavljenom odobrenju držatelja doma i/ili po čl. 216. st. 1. t. 3. ZKP-a.

Ukoliko nakon ulazanja u tuđi dom policija dođe do saznanja da se počinitelj prekršaja s elementima nasilja sakrio u domu, može obaviti pregled ili pretragu doma uz privolu oštećene osobe radi njegovog pronalaženja.

Oštećena osoba može dati pristanak za pretragu svih zajedničkih prostorija koje koristi, primjerice spavaća soba u kojoj spava zajedno s mužem, WC, kupaonica, dnevni boravak, kuhinja, blagovaonica, garaža, ostava i dr.

Ovlast za poduzimanje pretrage prestaje kad je tražena osoba uhićena i kad su time otklonjene mogućnosti ugrožavanja sigurnosti ili bijega. Činjenicom uhićenja nije poništena privatnost u prostoru, tako da je za daljnje traženje dokaza u stanu potrebno ispunjavanje propisanih uvjeta za pretragu (nalog suda, dva svjedoka i dr.).

Nakon uhićenja počinitelja, oštećena osoba može otkloniti zaštitu privatnosti u zajedničkim prostorijama doma za potrebe provođenja očevida, ali ne može poništiti privatnost za prostoriju koju koristi isključivo osumnjičeni. Za očevid u toj prostoriji treba pribaviti nalog suda za pretragu doma kako bi se poništila zaštita privatnosti te prostorije.

Kad se osumnjičeni zaključa u prostoriju doma koju osim njega nitko drugi ne koristi, oštećena osoba ne može dati privolu za ulazak u tu prostoriju. To može biti i spavaća soba, ako su muž i žena "rastavljeni od stola i postelje", odnosno ne spavaju zajedno u istoj sobi. Ukoliko osumnjičeni obiteljski nasilnik odbije otvoriti zaključana vrata, policija može ući u sobu u koju se sakrio i bez njegove privole i bez naloga suda samo ako se radi o kaznenom djelu za koje je propisana kazna zatvora najmanje tri godine. Ako se radi o kaznenom djelu za koje je propisana minimalna kazna zatvora manja od tri godine za ulazak u njegovu prostoriju treba zatražiti nalog suda, a dotle poduzeti opservaciju prostorije i druge mjere radi sprječavanja njegovog bijega.

Kad policija uđe u sve prostorije tuđeg doma temeljem privole posjednika doma razvidno je po prirodi stvari da samim ulaskom dolazi do pregleda prostorija od strane policije uz korištenje osjetila vida, sluha, njuha.

Nije pretraga doma ako ne dolazi do dodatnog zahvaćanja istraživanjem sadržaja koji nisu na vidljivom mjestu, dakle ako policija ne otvara ormare, ladice, torbe i druge predmete da bi utvrdila što se u njima nalazi, nego je to pregled doma.

Zaključak: policijski službenik može ući u tuđi dom bez sudskog naloga samo u slučajevima iz članka 216. ZKP-a, koji pokriva teška kaznena djela te situaciju neposredne opasnosti za život, zdravlje ili imovinu većeg opsega. Da nema odobrenja držatelja doma, bez naloga suda policijski službenik ne bi mogao ući:

- pri počinjenju prekršaja kod kojeg doduše postoji opasnost za imovinu, ali manjeg opsega, kao što je oštećivanje namještaja
- pri počinjenju prekršaja kod kojeg nema konkretne opasnosti za život ili tijelo ljudi, nego se radi o verbalnom napadu, vrijeđanju i omalovažavanju, vikanju, galami, psihičkom zlostavljanju, svađi pred djecom, izbacivanju stvari iz kuće na dvorište i sl.
- nakon počinjenja prekršaja ili u situaciji privremenog prekida s počinjenjem prekršaja
- nakon počinjenja "lakših" kaznenih djela, primjerice narušavanje nepovredivosti doma iz članka 122. KZ-a.

Te praznine popunjava odobrenje držatelja doma i u tome se ogleda njegov značaj.

1.3. Ulaženje u tuđi dom i pretraga doma bez naloga suda i bez privole držatelja doma sukladno članku 216. stavak 1. točka 3. ZKP-a

Situacija: postoji potreba pružanja pomoći, a policijski službenik neposredno uočava opasnost ili postoji dojava građana. Opasnost u pravilu ne dolazi od kaznenog djela, nego od nekog prirodnog događaja.

Ako se policijska radnja ne bi odmah poduzela više se ne bi mogla poduzeti, što znači da je *neponovljiva*. Ukoliko se policijska radnja ne bi odmah poduzela njezino kasnije poduzimanje ne bi postiglo cilj, što znači da je radnja *nezamjenljiva*.

Primjer *prijeke potrebe* za ulaženje zbog opasnosti za život i imovinu ljudi prouzročene počinjenjem kaznenog djela: obiteljski nasilnik u stanju depresije otvori plin (ili podmetne požar) u obiteljskoj kući, zaključa je te napusti mjesto događaja. Ispuštanjem plina u prostor kuće izazove opasnost od eksplozije, odnosno počini radnju kaznenog djela dovođenje u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom iz članka 263. stavak 1. KZ-a. Policijski službenik koji pruža intervenciju po obiteljskom nasilju može odmah ući u tu prostoriju i nasilno, bez privole držatelja doma i bez sudskoga naloga.

Apsolutna izvjesnost znači da će šteta sigurno nastupiti. Vjerojatnost nastupanja štete postoji kad procjena odvijanja redovitog tijeka događaja dovodi do zaključka da će šteta nastupiti. Je li vjerojatnost nastupa štete mala ili velika zaključuje se na osnovu općeg iskustva. Nastupanje štete je vremenski blizu, kad se može zaključiti da će šteta nastupiti u procijenjenom vremenu, ako se ne prekine redoviti tijek događaja. Apstraktna

opasnost označava mogućnost nastanka konkretne opasnosti, ali prema općem iskustvu ona još ne postoji i nije izvjesno kada će nastupiti.

Odredbom članka 216. stavka 1. točke 3. ZKP-a policijskim službenicima prvenstveno je omogućeno sprječavanje štetnih posljedica u stanu uzrokovanih prirodnim događajima (primjerice, poplava, požar, eksplozija uslijed kvara na instalacijama).

Međutim, također je omogućeno i preventivno djelovanje radi sprječavanja počinjenja kaznenih djela s elementom nasilja, gdje je dom mjesto počinjenja djela, kao što su ubojstvo, silovanje, protupravno oduzimanje slobode, spolni odnošaj s nemoćnom osobom (duševnim bolesnikom), spolni odnošaj s djetetom, dovođenje u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom i sl.

1.4. Ulaženje i pretraga doma bez sudskog naloga, temeljem članka 216. ZKP-a

Bez pristanka korisnika stana, pretraga se može obaviti temeljem sudskog naloga, a bez sudskog naloga pod uvjetima iz članka 216. ZKP-a.

Tom se odredbom želi pretrage tuđeg doma podvrgnuti sudskoj kontroli kako bi se smanjila mogućnost zlouporaba, što je i vjerojatni razlog zbog kojeg su iz ranijeg ZKP-a otpale točke iz članka 216. po kojoj su policijski službenici mogli ući i po potrebi obaviti pretragu doma po pozivu u pomoć i temeljem dozvole držatelja doma. Tome se priklonila i policijska praksa, u kojoj je redovni slučaj - poduzimanje pretrage temeljem sudskog naloga, a obavljanje pretrage temeljem privole držatelja doma doista je rijetkost, te se može obaviti radi uhićenja počinitelja.

Međutim, pretraga doma po pozivu u pomoć i temeljem dopuštenja držatelja doma (koje su ranije bile propisane ZKP-om) i sada su propisane u članku 34. URH, tako da ne bi bilo protuzakonito poduzimati pretrage po članku 34. URH.

Kad se radi o kaznenim djelima kod kojih je minimum propisane kazne manji od tri godine (primjerice od 6 mjeseci do 5 godina, od jedne do osam godina) te o kaznenim djelima s propisanom kaznom zatvora najmanje tri godine, ali nema *prijeke potrebe* za ulazak, policijski službenici ulaze u tuđi dom i obavljaju pretragu uz prethodno pribavljen sudski nalog.

Iznimno, policijski službenici mogu ući u tuđi dom te poduzeti pretragu doma i bez sudskoga naloga, sukladno članku 216. stavak 1. točka 2. ZKP-a, ako je to *prijeko potrebno* radi izvršenja naloga za uhićenje u svezi s kaznenim djelom za koje je propisana kazna zatvora *najmanje tri godine*; radi hvatanja počinitelja kaznenog djela za koje je propisana kazna zatvora *najmanje tri godine*.

Mora postojati sumnja da se tražena osoba nalazi u stanu. Bez takve sumnje nije dopušten ulazak. Ako netko otvori vrata doma policijski službenik može ući u dom unatoč protivljenju držatelja doma. Ako posjednik doma odbije otvoriti vrata policijski službenici će, kad je to *prijeko potrebno*, ući nasilno.

1.4.1. *Priješka potreba za ulaženjem u tuđi dom*

Priješka potreba za ulaženjem u tuđi dom postoji:

1. Kod izvršenja *naloga o uhićenju* u svezi s kaznenim djelima za koja je propisana kazna zatvora najmanje tri godine, *uvijek* postoji priješka potreba za ulaskom u tuđi dom. Unatoč ranijem postupanju policije po dovedbenom nalogu osoba nije pronađena ni dovedena tijelu koje je naredilo dovođenje. Zato to tijelo i izdaje nalog za uhićenje, koji poništava zaštitu privatnosti doma.
2. Kod *hvatanja* počinitelja kaznenog djela može postojati priješka potreba za ulaskom u tuđi dom u situaciji *neposredne potjere* počinitelja kaznenog djela koji se sklonio u nečiji stan; kad je počinitelj *naknadno otkriven* i nalazi se u stanu. U oba slučaja radi se o počinitelju kaznenog djela koji bježi, a što se očituje kroz to što *nije dostupan* policiji.
3. Kako bi se počinitelja onemogućilo u *uništavanju tragova ili predmeta* u stanu, bijegu ili aktivnostima koje bi onemogućile vođenje kaznenog postupka.

U sva tri slučaja, ukoliko se ulaženje ne bi odmah poduzelo, više se ne bi moglo poduzeti ili se naknadnim ulaženjem ne bi postiglo cilj, a što i je značenje priješke potrebe.

U situacijama pod 1.-2. postoji *priješka potreba* za pretragom doma ako se njezinim kasnijim poduzimanjem ne bi postigao cilj - *pronalaženje tražene osobe*. Osoba se po ulaženju policije sakrila u stanu, pokušava pobjeći.

Policijski službenici mogu ući i *pretražiti* sve prostorije doma neovisno imaju li druge osobe, primjerice podstanari, zaštitu privatnosti u prostorijama koje koriste kao podstanari.

Ako se radi o stanu *počinitelja*, policijski službenici mogu obaviti pretragu bez sudskog naloga, radi pronalaženja i *tragova ili predmeta* važnih za kazneni postupak, ali jedino u prisutnosti svjedoka.

Ukoliko nema priješke potrebe, policija će pokušati na drugi način uhititi osobu, primjerice *opservacijom* tuđeg doma, te će mu pristupiti radi uhićenja po izlasku iz doma. Kad opservacija tuđeg doma nije rezultirala uhićenjem počinitelja, policija će zatražiti nalog suda za pretragu doma, a ako osoba tom prilikom odbije otvoriti, policija će ući *nasilno*.

Postoje li saznanja koja upućuju da će osoba koju treba uhititi u domu pružiti oružani otpor, policijski službenici će načiniti *plan postupanja*, sukladno članku 41. PoNPP-a.

Primjeri kaznenih djela za koje je propisana kazna zatvora najmanje tri godine, a dom bi mogao biti mjesto događaja:

- ubojstvo iz članka 90. KZ-a (najmanje 5 godina), teško ubojstvo iz članka 91. KZ-a (najmanje 10 godina), navođenje ili pomaganje u samoubojstvu djeteta ili osobe koja nije bila u mogućnosti shvatiti značenje svoga postupanja ili nije mogla vladati svojom voljom (najmanje 5 godina).
- kvalificirani oblici kaznenog djela protupravno oduzimanje slobode iz stavaka 3. i 4. članka 124. KZ-a (od 3 do 10 godina) počinjeno prema djetetu, maloljetnoj osobi

- kvalificirani oblici silovanja iz stavaka 4., 5., i 6. članka 188. KZ-a: silovanje na osobito okrutan način, više spolnih odnošaja, od više počinitelja, ako je prouzročena smrt osobe ili teška tjelesna ozljeda, silovanje maloljetne osobe
- kvalificirani oblici spolnog odnošaja s nemoćnom osobom (duševni bolesnik) iz stavaka 3. i 4. članka 189. KZ-a: na osobito okrutan način, više spolnih odnošaja, više počinitelja, te da je prouzročena teška tjelesna ozljeda ili smrti dr.
- kvalificirani oblici spolnog odnošaja s djetetom iz stavaka 2., 4. i 5. članka 192. KZ-a: nasilni spolni odnošaj, s nemoćnim djetetom, na okrutan način, na ponižavajući način, više spolnih odnošaja, više počinitelja, prouzročena smrt djeteta ili teška tjelesna ozljeda
- teška kaznena djela protiv sigurnosti: dovođenje u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom iz članka 271. KZ-a u svezi s člankom 263. KZ-a, ako je prouzročena smrt jedne ili više osoba.

Razvidno je da su ovim kaznenim djelima zaštićena dobra: život, tijelo, spolna sloboda, zdravlje i imovina ljudi.

Policijski službenik postupa po članku 216. stavak 1. točka 2. ZKP-a kad je kazneno djelo počinjeno, u represivnoj ulozi hvatanja počinitelja i prikupljanja dokaza, iz kojeg razloga mu treba *znanje o kvalificiranim oblicima* navedenih kaznenih djela kako bi znao *kad može bez sudskog naloga ući* u tuđi dom.

U slučajevima kad policijski službenik *nije siguran* postoje li kvalificirani oblici kaznenih djela ispravno je *ne ulaziti* u tuđi dom bez sudskog naloga ili bez privole ovlaštenog zakonitog posjednika doma.

1.5. O taktici dovođenja osoba po nalogu nadležnog tijela

Do sada je prikazano da zaštitu privatnosti doma može poništiti privola zakonitog i ovlaštenog posjednika doma, sudski nalog za pretragu doma, sudski nalog za uhićenje u svezi s kaznenim djelom za koje je propisana kazna zatvora od najmanje tri godine ili hvatanje počinitelja kaznenog djela za koje je propisana kazna zatvora od najmanje tri godine.

No, postoje i sudski nalozi za *uhićenje* u svezi s kaznenim djelima za koja je minimalna propisana kazna zatvora *manja od tri godine*, te *dovedbeni nalozi* suda, državnih upravnih i drugih nadležnih tijela, koji ne mogu poništiti zaštitu privatnosti doma, te je potrebna privola zakonitog posjednika za ulaženje u dom ili nalog suda za pretragu doma.

O *nalozima za dovođenje*: policijski službenik dovodi osobu, primjerice, na temelju pisanog naloga izdanog od suda u kaznenom, parničnom, prekršajnom postupku ili u postupku izvršenja sankcija (čl. 132. Zakona o prekršajima, čl. 89. ZKP-a); zaključka službene osobe nadležnog tijela državne uprave ili drugog državnog tijela u upravnom postupku (čl. 73. Zakona o općem upravnom postupku); pisanog naloga pravne osobe s javnim ovlastima, ako im je to posebnim zakonom izravno stavljeno u nadležnost.

Navedena nadležna tijela izdaju nalog za okrivljenika, svjedoka, vještaka, oštećenog kao svjedoka i za predstavnika pravne osobe, *ako se uredno pozvana osoba ne odazove pozivu*, a svoj izostanak *ne opravda ili očito izbjegava primitak poziva*.

Policija prisilno dovodi osobu u prostorije policije, u prostorije drugog tijela državne uprave ili do mjesta određenog nalogom, gdje se zahtijeva nazočnost te osobe. Trajanje dovođenja propisano je člankom 32. stavcima 5., 6. i 7. ZoP-a: dovođenje smije biti poduzeto najranije šest sati prije određenog roka za dovođenje, ako se mora obaviti unutar županije u kojoj je osoba zatečena, a može trajati najdulje dvadeset i četiri sata kada se mora obaviti izvan županije u kojoj je osoba zatečena. Osobu se ne smije dovesti u vremenu od 6.00 do 22.00 sata, osim iznimno kad je to nužno radi poduzimanja policijskih poslova koji ne trpe odgodu.

Nakon što dovedena osoba sudjeluje u radnji zbog koje je dovedena, primjerice da iskaz tijelu pred kojim se vodi postupak, *bude puštena na slobodu*. Razvidno je da se može raditi o *prekršajnim i upravnim predmetima te "lakšim" kaznenim djelima*. Pored okrivljenika po nalogu mogu se dovoditi i *svjedoci, oštećene osobe, predstavnici pravne osobe, vještaci*, koji se ne dovode pod sumnjom da su počinili kazneno djelo ili prekršaj, pa ne mogu ni biti uhićenici u smislu članka 6. ZKP-a (usput budi rečeno i takve se osobe mogu smatrati uhićenima po čl. 170. ZKP-a, jer im se ograničava sloboda kretanja, a nije potrebno da se dovode pod sumnjom da su počinili kazneno ili prekršajno djelo).

To su razlozi zbog kojih takvi nalozi za dovođenje ne mogu poništiti privatnost tuđeg doma. Osim toga, za izvršavanje naloga za dovođenje nije nužno poništiti pravo na privatnost doma, jer se dovođenje može provesti i s javnog mjesta, kad osoba izađe iz svog doma. Njima se ograničava sloboda kretanja, ali ne i pravo na privatnost doma.

O nalogima za uhićenje: policija izvršava *sudska rješenja o pritvoru okrivljenika* (primjerice, koji izbjegava primitak poziva, ne odaziva se na uredno uručene pozive, ne dolazi u svoj stan, mijenja mjesta boravišta, pokušava ilegalno prijeći državnu granicu, nabavlja lažne isprave i tako priprema bijeg i sl.).

Nadalje, *tjeralica raspisana protiv osuđenika* koji se određenog dana nije javio na izvršenje kazne *ili protiv bjegunca iz ustanove u kojoj je izdržavao kaznu* je vrsta naloga nadležnog tijela temeljem kojeg policija tu osobu lišava slobode.

Takva dovođenja se razlikuju od drugih naloga za dovođenje po tome što se nakon prisilnog dovođenja osobu *ne pušta na slobodu*, nego ide u pritvor ili u ustanovu za izvršenje sankcija. *Ne dovode se oštećene osobe, svjedoci i vještaci*, nego okrivljenici u kaznenom ili prekršajnom postupku, osuđenici ili zatvorenici.

Uhićenje se poduzima prisilnim mjerama i radnjama, primjerice provođenjem *opservacije, zasjede, racije, blokade i sl.* Uhićenje počinje trenutkom stvarnog lišenja slobode, zatjecanjem osobe na mjestu gdje je pronađena. S obzirom na to da je osoba u bijegu, po prirodi stvari, *ne dolazi u obzir primjena odredbe iz članka 32. ZoP-a*, o tome da se osobu ne smije dovesti u vremenu od 22.00 do 6.00 sati, te da dovođenje smije biti poduzeto najranije 6 sati prije određenog roka.

Dakle, nalozi za dovođenje mogu se razlikovati od naloga za uhićenje po osobama koje se dovode, po načinu realiziranja, po puštanju ili ne puštanju dovedene osobe na slobodu. Nalozi za uhićenje su teža mjera, koja dolazi po redu nakon što policija nije uspjela osobu dovesti po nalogu za dovođenje. *Pa ipak ni tjeralice, ni rješenja o pritvoru, ne poništavaju privatnost doma, ako se odnose na kaznena djela za koje se ne može izreći kazna zatvora najmanje tri godine! Zašto?*

Ograničenje prava na zaštitu privatnosti doma nije nužno za izvršavanje rješenja o pritvoru ili tjeralice, jer se može izvršiti blažim policijskim mjerama i radnjama, primjerice opservacijom, zasjedom, blokadom, na javnom mjestu, po izlasku osobe iz doma. Kazneno djelo nije takve "težine" da bi samo po tome poništilo privatnost doma, sukladno članku 216. ZKP-a, koji regulira pravo policije da uđe u tuđi dom bez sudskog naloga.

O postupanju policije pri izvršavanju naloga za dovođenje ili uhićenje: osobe protiv koje se izvršavaju opisani nalozi o dovođenju i uhićenju redovito odobre policijskim službenicima da uđu u njihov dom, a nakon toga često imaju zamolbe da idu na WC radi nužde, kupaonicu radi brijanja, da uzmu lijekove, novac, mobilni telefon, osobne isprave, da se presvuku u spavaćoj sobi i sl.

Držatelj doma koji je dopustio policijskim službenicima da uđu u njegov dom, a usprkos tome želi spriječiti dovođenje na sud, mogao bi iskoristiti ove radnje za samo-ozljeđivanje, bijeg, napad ili otpor bez obzira na to je li bio ili nije bio upoznat sa svojim pravom na privatnost doma.

No, policijski službenici neće zabranjivati uhićeniku da obavi osobnu higijenu, presvuče se, uzme stvari i novac, jer se nalazi u svom domu u kojem ima pravo na privatnost, koju mu policija ne smije ograničavati po dovedbenom nalogu, osim ako to on ne dopusti.

Naprotiv, uljudno će se ponašati, te davati odgovore na upite osobe o razlozima policijskog postupanja. Tako se izbjegavaju sukobi i podnošenje pritužbi protiv policijskih službenika, te osoba dobrovoljno izađe s policijskim službenicima iz svog doma.

Ako bi se policijski službenici ponašali arogantno, zabranjivali držatelju određena ponašanja na taj način mogu isprovocirati verbalni i fizički sukob, što treba tumačiti kao opoziv privole za ulaznje policije u stan. Odbijanje osobe da pođe s policijskim službenicima nije zakonita osnova za primjenu sredstava prisile dok je osoba u svom stanu!

Ukoliko se dogodi verbalni ili fizički sukob treba imati na umu da se opoziv privole držatelja doma (i odbijanje da pođe s policijskim službenicima u policijsku postaju) ne smije tumačiti kao pružanje aktivnog otpora uhićenika, jer on ima pravo na opoziv privole u svakom trenutku dok se nalazi u svom domu.

Iz istog razloga ako član obitelji nagovara uhićenika da opozove pristanak za ulaznje policije u dom to se ne smije tumačiti kao pružanje aktivnog otpora - poticanjem drugoga na otpor.

Uhićenik je zaštićen od uporabe policijske sile radi dovođenja, dok je u svom domu. Zaštićen je pravom na privatnost doma, odnosno time što je ovlašten uskratiti danu privolu za ulaznje policije u njegov dom.

Međutim, policijski službenici mogu protiv osobe uporabiti sredstva prisile u stanu u slučaju da su fizički napadnuti ili radi sprječavanja osobe da samu sebe ozlijedi (krajnja nužda).

1.5.1. Mogući nesporazumi i problemi kod dovođenja po nalogu nadležnog tijela

Primjer prvi: policijski službenici ne upozore osobu da uzme novac, osobne isprave i mobilni telefon i odvezu je na sud, koji je naložio uhićenje ili dovođenje, pedeset kilo-

metara od njenog doma. Nakon što je sud obavio radnju zbog koje je naredio uhićenje ili dovođenje isti dan pusti osobu na slobodu. Policija nije dužna osobu vratiti natrag njenom domu. Osoba ostane na ulici bez novca za povratak kući, čak i bez osobnih isprava koje je po zakonu uvijek dužna imati uza se, jer je isto zaboravila sa sobom ponijeti od kuće. Tu se javlja problem ako je osoba odbila da policija o njenom uhićenju ili dovođenju nekoga obavijesti, pa joj nema tko pomoći.

Zaključak: postupajući policijski službenici bi trebali pravodobno upozoriti osobu da uzme novac i osobne isprave, odnosno trebali bi poučiti osobu o mogućim neugodnostima kojima se izlaže odbijajući da se o njenom uhićenju nekoga obavijesti. Tako se može smanjiti broj pritužbi protiv policijskih službenika.

Primjer drugi: prilikom izvršenja dovedbenog naloga policijski službenik mora, sukladno čl. 34. ZoP-a, odgoditi dovođenje osobe kojoj je kretanje otežano uslijed njene bolesti, iznemoglosti i trudnoće ili bi joj se kretanjem pogoršalo zdravlje.

Pretpostavlja se da će osoba koju treba dovesti sama upozoriti policijskog službenika da je bolesna. No, ako ona to ne učini, a policijski službenik uoči znakove bolesti po ponašanju i izgledu osobe, sam će inicirati provjeru.

Ukoliko utvrdi da je osobi znatno otežano kretanje (primjerice, 9. mjesec trudnoće ili obvezno mirovanje tijekom rane trudnoće - razvidno iz medicinske dokumentacije) ili da boluje od bolesti zbog koje mora strogo mirovati, policijski službenik mora odgoditi dovođenje.

Problem može nastati kad policijski službenici ne provjeravaju okolnosti oko uzimanja lijekova i zdravstvenog stanja osobe koju treba dovesti, jer nema očitih znakova bolesti, a ona sama na to ne upozori, pa joj pozli u prostorijama policije ili tijela kojem je dovedena. Naknadno osoba podnese pritužbu zbog nezakonitog dovođenja.

Osim toga, u namjeri da odgodi dovođenje na sud uhićenik može pokušati dovesti u zabludu policijske službenike da treba konzumirati određeni lijek, iako je zapravo zdrav. Da bi to spriječili policijski službenici će pravodobno na pogodan način izvršiti potrebite provjere o tome smije li uhićenik uzeti određeni lijek, u koje vrijeme, u kojoj dozi i sl. Ne smije se zabraniti uhićeniku uzimanje lijeka bez prethodne provjere. Uhićeniku mora biti omogućeno da koristi lijekove i druga medicinska pomagala koja su mu nužna zbog akutnih ili kroničnih bolesti. Način korištenja navedenih sredstava nakon dolaska u prostorije policije može biti po nalogu doktora medicine promijenjen. Kada postoji opasnost zlouporabe lijekova od strane uhićenika osobi se lijekovi mogu oduzeti, a način uzimanja lijekova i njihovu dostupnost uhićeniku valja dogovoriti s doktorom medicine.

Također može nastati problem kad policijski službenici primijene silu u stanu radi dovođenja osobe koja je odbila poći s njima u policijsku postaju, ako osoba naknadno podnese pritužbu zbog psihičkog i fizičkog zlostavljanja i prekoračenja policijskih ovlasti.

Zaključak: temeljem članka 34. ZoP-a, policijski službenik je dužan i sam inicirati provjeru kad dovodi osobu, bez obzira je li u pitanju dovođenje bez naloga ili po nalogu, kad je očito da se osoba otežano kreće, da je iznemogla, trudna ili ima vidljive znakove bolesti. Ovo je naročito značajno kad dovodi osobu bez naloga na prekršajno zadržavanje u policijskim prostorijama ili na kriminalističku obradu, do dovođenja istražnom sucu

(ili puštanja na slobodu), jer osoba duže vrijeme boravi u prostorijama policije te je veća i mogućnost pogoršanja njenog zdravlja.

Odbijanje osobe da pođe s policijskim službenicima u policijsku postaju treba tumačiti kao opoziv dopuštenja da uđu u stan, a ne kao pružanje otpora, iz kojeg razloga protiv nje u stanu ne smiju uporabiti sredstva prisile radi dovođenja.

Primjer treći: kad osoba boravi u kupaonici, WC-u, presvlači se u spavaćoj sobi, to joj pruža mogućnost samoozljeđivanja s ciljem sprječavanja dovođenja na sud. Naime, ozlijeđenom uhićeniku treba pružiti prvu pomoć te organizirati hitnu liječničku pomoć, što može onemogućiti realizaciju naloga za dovođenje na sud.

Ako bi policijski službenici prije izvršavanja sudskog naloga imali saznanja koja ukazuju na mogućnost samoozljeđivanja, bijega, napada ili otpora uhićenika ili članova obitelji koji s njim žive u istom domu, osobu neće dovoditi iz njegovog doma.

Mogućnost samoozljeđivanja, otpora, napada ili bijega ne treba isključiti ni kad o tome nema prethodnih saznanja, stoga će policijski službenici pojačati oprez prilikom boravka u stanu osobe i stalno je "držati na oku", pri čemu će od nje tražiti privolu, ako treba nadzirati prostoriju u kojoj osoba boravi. Pretjerani bespotrebni nadzor može iznervirati osobu i isprovocirati njezino neželjeno ponašanje, što pokazuje važnost policijskog iskustva i prosudbe situacije.

Ukoliko se osoba pokuša samoozlijediti policijski službenici će to spriječiti uporabom sredstava prisile, što je dopušteno s obzirom na to da postupaju u krajnjoj nuždi, u zaštiti tuđeg života i tijela, a ne radi dovođenja osobe.

2. POSTUPANJE POLICIJE PO KAZNENOM DJELU NARUŠAVANJE NEPOVREDIVOSTI DOMA IZ ČLANKA 122. KZ-a

Radnja kaznenog djela sastoji se u nasilnom neovlaštenom ulaženju u tuđi dom protiv volje ovlaštene osobe (prodiranje) ili u neovlaštenom ostajanju u tuđem domu protivno zahtjevu ovlaštene osobe (neudaljavanje), što podrazumijeva da je počinitelj s pristankom ušao u tuđi dom.

Kod ulaženja u tuđi dom djelo je dovršeno uspostavom protupravnog stanja, dakle na samom početku korištenja tuđeg stana. Radi se o trajnom kaznenom djelu, tako da počinitelj korištenjem tuđeg doma za stanovanje kroz dulje vrijeme samo održava ranije uspostavljeno protupravno stanje.

Tuđi je onaj dom koji je u zakonitom posjedu neke druge osobe. Ne štiti se pravo vlasništva stana, nego privatnost doma. Kazneno djelo je počinjeno neovisno o tome je li stan namješten ili nenamješten te neovisno o tome je li nastanjen ili je osoba čiji je to dom na kraće ili na dulje vrijeme odsutna. Zaštita se ne proteže na prazne stanove i prostorije u kojima nitko ne obitava, odnosno ne vrši posjed na način da stan stalno ili povremeno koristi za stanovanje.

Osoba oštećena kaznenim djelom je zakoniti posjednik stana, a to može biti ne samo vlasnik stana, nego primjerice podstanar u svojoj sobi, najmoprimac stana, ovlaštena osoba u državnim tijelima, osoba koja ima osobnu služnost - pravo stanovanja.

Počinitelj kaznenog djela može biti osoba koja nema nikakvo pravo na tuđi stan, primjerice skitnica, beskućnik. Takav počinitelj prije ulaska u tuđi stan nije bio ni u kakvom imovinsko-pravnom odnosu s oštećenim.

Međutim, počinitelj može biti i vlasnik stana, koji protuzakonito oduzme posjed svoga stana najmoprimcu, ovlašteniku prava osobne služnosti - prava stanovanja. Nadalje, počinitelj može biti i najmoprimac koji je stan dao u podnajam, pa podnajmoprimcu protuzakonito oduzme posjed toga stana. Počinitelji (vlasnik stana i najmoprimac) su prije počinjenja kaznenog djela bili u imovinsko-pravnom odnosu s oštećenim (zadnjim zakonitim posjednikom).

Može se raditi o kaznenom djelu narušavanje nepovredivosti doma i kad nitko u njemu trenutačno ne stanuje, ukoliko vlasnik ili neki drugi zakoniti posjednik povremeno u njemu boravi, jer se i to smatra njegovim domom, primjerice vikend kuće. Kada osoba bespravno useli u tuđi prazan, čak i nenamješten stan također čini kazneno djelo, ako se kriminalističkom obradom utvrdi da vlasnik (ili druga osoba s pravom na posjed tog stana) vrši posjed *s namjerom* da se useli u stan ili da ga povremeno koristi.

2.1. Obavijesti koje policija treba prikupiti tijekom kriminalističke obrade

Ako je stan bio prazan prije nego što se počinitelj u njega bespravno uselio policija mora tijekom kriminalističke obrade prikupiti obavijesti o tome koristi li vlasnik povremeno stan za stanovanje, odnosno u slučaju da se radi o tek izgrađenoj građevini, namjerava li useliti u stan, iz čega se ta namjera očituje, namjerava li novoizgrađenu zgradu iznajmljivati drugima za stanovanje ili prodati, s tim u svezi je li zaključio odgovarajuće ugovore. Tek kad policija utvrdi da je povrijeđeno samo pravo vlasništva, odnosno da nije povrijeđeno ničije pravo na dom u stanu u koji se osoba bespravno uselila, može se zaključiti da nema kaznenog djela, s tim da se sve prikupljene obavijesti mogu dostaviti uz opće posebno izvješće nadležnom državnom odvjetništvu na meritornu državno-odvjetničku odluku.

Ako je počinitelj osoba koja nema nikakvo pravo na stan, a vlasnik stana je zadnji zakoniti posjednik stana, za razjašnjenje je li počinjeno kazneno djelo narušavanje nepovredivosti doma dovoljno je utvrditi tko je vlasnik stana i da počinitelj nema ni jednu pravno valjanu ispravu, kojom bi dokazao svoje pravo na posjed stana u koji je uselio (bespravno useljenje).

Ako je počinitelj vlasnik stana ili druga osoba koja ima neko pravo na stanu, a oštećeni je zadnji zakoniti posjednik stana - tipičan primjer je odnos najmodavca (vlasnik stana) i zaštićenog najmoprimca. Najmoprimac je zakoniti posjednik stana i kao takav ima pravo neometano koristiti stan.

Vlasnik tog stana ne smije najmoprimcu oduzeti dom tako da se u isti samovoljno useli, protiv volje najmoprimca, pozivajući se samo na pravo vlasništva kao jedini razlog za to, jer time čini kazneno djelo narušavanje nepovredivosti doma.

Međutim, prema članku 40. stavku 1. Zakona o najmu stanova najmodavac može zaštićenom najmoprimcu dati otkaz ugovora o najmu stana, ako najmodavac nema riješeno stambeno pitanje za sebe i svoju obitelj, te ima više od 60 godina ili ima pravo na stalnu socijalnu pomoć. Također, najmodavac može otkazati ugovor o najmu stana zaštićenom

najmoprimcu koji daje stan u podnajam, bez dopuštenja najmodavca, nadalje ako se najmoprimac stanom ne koristi za stanovanje, već za druge namjene. Ipak, vlasnik stana ne smije najmoprimcu oduzeti dom, čak i kad postoje uvjeti za otkaz ugovora o najmu, ukoliko ne poštuje zakonom propisanu proceduru za iseljenje najmoprimca.

Dakle, tijekom kriminalističke obrade treba provjeriti postoje li okolnosti koje najmodavcu daju pravo na otkaz ugovora o najmu, je li najmodavac podnio tužbu za iseljenje najmoprimca, je li sud donio pravomoćno sudsko rješenje. Ukoliko je najmodavac zakonito oduzeo posjed stana najmoprimcu nema kaznenog djela narušavanje nepovredivosti doma. Policija mora utvrditi okolnosti u svezi s pravom na posjed stana, odnosno koji od njih dvojice ima jače pravo na posjed stana (zadnji zakoniti posjednik - najmoprimac ili vlasnik stana). Vlasnik nema jače pravo na posjed stana, izuzev ako postoje uvjeti za iseljenje najmoprimca, sukladno Zakonu o najmu stanova. Počinitelj kaznenog djela može biti vlasnik stana (prodiranjem u svoj stan, kad nisu ispunjeni uvjeti za iseljenje najmoprimca). Međutim, počinitelj može biti i zaštićeni najmoprimac koji odbije iseliti iz stana kad su ispunjeni svi uvjeti za njegovo iseljenje (neovlašteno ostajanje u tuđem domu protivno zahtjevu vlasnika stana - neudaljavanje).

2.2. Zatjecanje na kaznenom djelu

Zatjecanje na kaznenom djelu postoji:

- neposredno zatjecanje - kad netko opazi počinitelja u prodiranju u tuđi dom (mijenjanje brave na vratima)
- posredno zatjecanje - kad netko opazi počinitelja dok useljava svoje stvari u tuđi dom (okolnosti koje upućuju da je upravo osoba koja useljava stvari počinitelj); s obzirom na to da postoji i pasivni način počinjenja kaznenog djela, kada se osumnjičeni na zahtjev oštećenoga ne udalji iz njegovog doma u koji je prethodno ušao uz pristanak oštećenoga, u takvoj situaciji pod zatjecanjem na počinjenju valja smatrati situaciju koja slijedi neposredno nakon što oštećeni postavi počinitelju zahtjev za udaljenje iz doma. Policijski službenici uhićuju počinitelja koji je zatečen na počinjenju kaznenog djela, a ako postoje razlozi za pritvor, dovode istražnom sucu.

2.3. Naknadno otkrivanje

Naknadno otkrivanje: kada se izvidima utvrdi *osnovana sumnja* da je počinjeno predmetno kazneno djelo i počinitelj pristane osloboditi stan od osoba i stvari, a nema razloga za pritvor, policijski službenici podnose kaznenu prijavu protiv počinitelja redovnim putem.

2.4. O uhićenju

Uhićenje: ukoliko počinitelj odbija napustiti dom, policijski službenici ovlašteni su ga uhititi sukladno članku 95. stavak 2. ZKP-a ako postoje razlozi za pritvor iz članka 102. ZKP-a, te ga dovode istražnom sucu sukladno članku 97. ZKP-a.

ZKP ne dopušta dovođenje istražnom sucu počinitelja kaznenog djela narušavanje nepovredivosti doma ako postoji bojazan da će ponoviti kazneno djelo ili da će dovršiti

pokušano kazneno djelo ili da će počiniti kazneno djelo kojim prijeti, tj. zbog razloga iz članka 102. stavak 1. točka 3. ZKP-a (reiteracijska opasnost), a u svezi s člankom 102. stavak 2. ZKP-a.

Ne bi ga mogli dovesti istražnom sucu zato što za kazneno djelo narušavanje nepovredivosti doma nije moguće izreći kaznu zatvora od tri godine ili težu kaznu, te stoga što se ne radi o imovinskom kaznenom djelu. Sukladno navedenom, sama činjenica da počinitelj odbija napustiti tuđi dom nije dovoljna osnova za uhićenje i dovođenje istražnom sucu iako ta činjenica potpada pod pritvorski razlog iz članka 102. stavak 1. točka 3. ZKP-a.

Proizlazi da, ako bi policija dovela počinitelja istražnom sucu s pozivom na pritvorsku osnovu iz članka 102. stavak 1. točka 3. izložila bi se riziku da počinitelj podnese prijavu protiv policije zbog počinjenja kaznenog djela protupravno oduzimanje slobode iz članka 124. stavak točka 2. KZ-a, tj. kad službena osoba u obavljanju službe drugoga protupravno zatvori, drži zatvorena ili mu na drugi način oduzme ili ograniči slobodu kretanja. Razlozi za dovođenje počinitelja kaznenog djela narušavanje nepovredivosti doma istražnom sucu postoje kada se ostvare uvjeti iz članka 102. stavak 1. točka 1. i točka 2. ZKP-a, tj. opasnost od bijega počinitelja i koluzijska opasnost - da će počinitelj ometati kazneni postupak.

Međutim, situacija da se počinitelj krije nije izgledna kao razlog za dovođenje istražnom sucu, jer je počinitelj bespravno uselio u tuđi stan, gdje namjerava i stanovati, stoga nema opasnosti od skrivanja. Ostaje samo utvrđivanje istovjetnosti, kao pritvorska osnova iz članka 102. stavak 1. točka 1. ZKP-a., naravno ukoliko se protekom 24 sata kriminalističke obrade od trenutka uhićenja do predaje uhićenika istražnom sucu ne utvrdi identitet počinitelja. Uhićenje počinitelja i dovođenje istražnom sucu zbog pritvorskih osnova iz članka 102. stavak 1. točke 1. i 2. ZKP-a, tj. zbog opasnosti od bijega i zbog opasnosti od ometanja kaznenog postupka nije izgledno, što potvrđuje i praksa.

2.5. Taktika postupanja policije prilikom kriminalističke obrade

1. Ako policija nedvojbeno utvrdi tko je osoba oštećena kaznenim djelom narušavanje nepovredivosti doma, *policija će od oštećene osobe zatražiti dozvolu za ulazak u stan* koji je počinitelj protupravno zaposjeo (o usmeno zaprimljenom dopuštenju policijski službenik će sastaviti službenu zabilješku ili će oštećeni sam sastaviti i potpisati pisano dopuštenje).

2. *Ako osoba koja se nalazi u protupravno zauzetom domu otvori vrata stana* policija će ući u stan temeljem dozvole osobe oštećene kaznenim djelom narušavanje nepovredivosti doma. Po ulasku će utvrditi identitet osobe zatečene u stanu, odmah je pozvati u prostorije policijske postaje radi obavljanja obavijesnog razgovora, te će joj ponuditi prijevoz policijskim vozilom. Od osobe se odmah privremeno oduzmu ključevi stana, a ispred stana ostane policijski službenik radi opservacije stana, za slučaj da u stan pokuša ući druga osoba koja nije zakoniti posjednik. Po dolasku u policijsku postaju, kroz obavijesni razgovor i poduzimanjem drugih izvida utvrdit će se je li osoba zatečena u stanu počinitelj kaznenog djela narušavanje nepovredivosti doma ili se ne može dovesti

u svezu s počinjenjem istog, odnosno od te će se osobe nastojati prikupiti obavijesti od koristi za provođenje policijskih mjera i radnji.

Osobu oštećenu kaznenim djelom policija može obavijestiti da je njezin stan sada slobodan od osoba te je može poučiti da po Zakonu o vlasništvu i drugim stvarnim pravima može sama vratiti posjed stana.

Oštećeni može zatražiti sudsku zaštitu, ali može i sam vratiti posjed stana. Naime, temeljem članka 27. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, osoba koja ima pravo na zaštitu posjeda smije sama vratiti oduzeti posjed za vrijeme rokova iz članka 21. stavak 3. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima. To je vremensko razdoblje od 30 dana od dana kada je smetani saznao za čin smetanja i počinitelja, a najkasnije godinu dana od dana nastalog smetanja. Samopomoć dopuštena ovim zakonom je posebna vrsta razloga koji isključuje protupravnost radnje. Samovlasnim ulaskom u dom oštećena osoba ne čini kazneno djelo, jer nedostaje element protupravnosti radnje.

Ako oštećeni dođe do stana, mijenja bravu na vratima, ulazi u stan, popisuje tuđe stvari uz prisutnost javnog bilježnika ili dva svjedoka, sukladno Ovršnom zakonu. Policijski službenik koji je na opservaciji ne miješa se u vraćanje protupravno oduzetog posjeda stana od strane oštećenog.

Ukoliko bi tijekom opservacije stana na mjesto događaja došao počinitelj ili neka druga osoba te uđe u stan po odobrenju oštećenog, primjerice radi dogovora oko preuzimanja stvari, a nakon toga se počinitelj odbije udaljiti iz stana policijski službenik će takvu osobu uhititi, jer ju je zatekao pri počinjenju kaznenog djela narušavanje nepovredivosti doma. Policijski službenik u stan ulazi po odobrenju oštećenog. Može ući u stan i bez odobrenja oštećenog, ako uoči da postoji konkretna opasnost za život, tijelo ili imovinu ljudi, te pruža intervenciju.

Ako počinitelj više ispred vrata, pokušava silom ući u stan i slično policijski službenik na opservaciji stana (koji je to zamijetio ili na dojavu građana) će ga u tome spriječiti, a ako postoji opasnost od nastavljanja činjenja prekršaja po javnom redu i miru i uhititi temeljem Zakona o prekršajima, dovesti u prostorije policijske postaje radi prekršajne obrade, te dovesti na prekršajni sud radi zadržavanja, uz podnošenje zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka.

3. Ako počinitelj (ili osoba koja se nalazi u protupravno zauzetom stanu, ali nije u svezi s počinjenjem kaznenog djela), *odbije otvoriti vrata stana* policija neće silom ulaziti u stan bez sudskog naloga, unatoč tome što je pribavila dozvolu za ulazak u stan od osobe za koju je utvrdila da je oštećena kaznenim djelom, jer *nije zadovoljen uvjet hitnosti*: policija je dužna prije težih, poduzeti blaže mjere i radnje (primjerice, opservaciju tuđeg doma) s kojima će postići cilj - osigurati dostupnost počinitelja radi kriminalističke obrade + *nema osnova za uhićenje počinitelja*, tj. nema razloga za pritvor počinitelja (ne radi se o imovinskom kaznenom djelu, odnosno nije propisana kazna zatvora najmanje tri godine).

Treba istaknuti da za ulazak u stan radi pronalaženja *dokaza* za kazneni postupak, prema važećem ZKP-a, policiji odobrenje (nalog) daje sud, a ne uvažava se odobrenje držatelja stana (jer se takvi ulasci žele podvrgnuti sudskoj kontroli).

Umjesto nasilnog ulaznja u stan bez sudskog naloga policija će poduzeti *opservaciju stana te po izlasku počinitelja iz stana istom pristupiti*, obaviti provjeru istovjetnosti i sigurnosni pregled osobe, oduzeti mu ključeve stana u koji se protupravno uselio, odmah usmeno pozvati osobu da dođe u policijsku postaju i ponuditi joj prijevoz do policijske postaje službenim vozilom. Ako se počinitelj odazove takvom usmenom pozivu policije s njim će se obaviti obavijesni razgovor u policijskoj postaji i nastaviti s kriminalističkom obradom. Dok je počinitelj u policijskoj postaji, policija može obavijestiti oštećenog da je stan sada slobodan od osoba i može ga poučiti da ima mogućnost sam vratiti posjed stana po Zakonu o vlasništvu i drugim stvarnim pravima. Daljnji postupak je identičan opisanome pod točkom 2.

4. Ako počinitelj (ili osoba koja se nalazi u protupravno zauzetom stanu, ali nije u svezi s počinjenjem kaznenog djela), *odbije otvoriti vrata stana*, a opservacija stana nije pravodobno rezultirala dostupnošću počinitelja, jer počinitelj nema namjeru uskoro izaći iz stana ili je od početka očito da opservacija neće biti uspješna:

- policija će *zatražiti sudski nalog za pretragu doma*, radi pronalaženja počinitelja kaznenog djela narušavanje nepovredivosti doma, s obzirom na to da je vjerojatno da se isti nalazi u stanu koji je protupravno zaposjeo.
- odmah po primitku sudskog naloga, policija će nasilno ući u tuđi dom, ako osoba odbije otvoriti vrata. Ni u kojem slučaju u nasilni ulazak kroz vrata stana ne smije se umiješati oštećenog, jer bi ga se bespotrebno izložilo pogibelji u slučaju napada počinitelja, a radi se o službenoj radnji policije, na kojoj njegova nazočnost nije potrebna.
- po nasilnom ulasku u stan, policija poduzima pretragu doma radi pronalaženja počinitelja (ako se sakrio u stanu) te radi pronalaženja predmeta važnih za kazneni postupak.
- nakon završetka službenih policijskih radnji u stanu oštećenog policija će zapečatiti vrata i opservirati stan da bi spriječila eventualnog supočinitelja da ponovno protupravno zauzme stan, te može obavijestiti oštećenog da je stan slobodan od osoba i da može temeljem Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima sam vratiti posjed svoga stana, odnosno ući u stan kako je opisano pod točkom 2).

Postupak policije kad je počinitelj s dozvolom oštećenog ušao u njegov stan, ali na zahtjev ovlaštene osobe odbije da se udalji iz stana: što se tiče načina ulaska policije u stan i vraćanja posjeda doma vrijedi sve već ranije navedeno kod prodiranja; nakon što oštećeni izda zahtjev počinitelju da se udalji iz stana, policija može *uhititi počinitelja*, ako odbije napustiti stan, nakon što je upozoren na tu mogućnost od strane policije.

3. MJERE OPREZA PRILIKOM PRETRAGE OBITELJSKE KUĆE ILI STAMBENE ZGRADE

Slijedi pregled policijskih pravila struke o pretraživanju obiteljskih kuća i stambenih zgrada kad se u njima skriva naoružani počinitelj. Mogu se primijeniti na situacije obiteljskog nasilja, hvatanja provalnika na djelu, intervencije protiv javnog reda i mira, stanja opasnosti za život i imovinu ljudi i dr. Baziraju se na iskustvima policije SAD-a.

3.1. Prilaženje zgradi

Najgore što policijski službenik može učiniti je parkirati vozilo ispred mjesta događaja, otići prilaznom stazom do ulaza u kuću i pokucati stojeći ispred vrata! Kad policijski službenici rabe službeno vozilo, u blizini mjesta događaja isključe plavo rotacijsko svjetlo i sirenu, smanje brzinu da se ne čuje škripa guma i ugase svjetla na farovima. Promatraju područje ispred sebe kako bi uočili sumnjivu osobu, za slučaj da je osumnjičeni u međuvremenu napustio zgradu. Policijsko vozilo ne zaustavljaju ispred kuće, nego u njezinoj blizini. Izbjegavaju parkirati na istoj strani ulice na kojoj se nalazi i kuća gdje interveniraju. Također izbjegavaju parkirati na strani kuće na kojoj su prozori. To omogućava brži povratak do vozila, te manju izloženost u slučaju napada.

Naime, nesporazum ukućana može eskalirati i rezultirati tučnjavom i pucnjavom, prije nego se pojavi prvi policijski službenik na mjestu događaja. Nasilje se može i ponoviti, čak i u intervalu od 5 do 10 minuta. Osim toga, ako zlostavljač "vidi" dolazak policije kao prijetnju može postaviti zasjedu izvan kuće i pucati na njih odmah po dolasku. Obje sukobljene strane mogu izaći iz kuće, jer svaka od njih želi prva utjecati na policiju svojom verzijom događaja.

Nakon parkiranja vozila ne odmah izaći, nego nekoliko sekundi slušati i promatrati. Isključiti zvučne signale na ručnom satu ili mobitelu. Sa odjeće skinuti sve predmete koji zveckaju pri kretanju ili reflektiraju svjetlost u mraku. Ostaviti ih u vozilu. Ručnu vezu stišati i staviti na selektivno. Ne zalupiti vratima službenog vozila, nego ih tiho zatvoriti. Ponijeti svjetiljku, koja može zatrebati i po danu radi pretraživanja podruma ili prostorija koje nemaju prozore i/ili svjetla. Policijski službenici tiho i bez pretjerane žurbe prilaze neočekivanim pravcem kako bi ostali nezapaženi. Zato ne koriste nogostup i ne prilaze direktno na vanjski ulaz. Policijski službenici komuniciraju između sebe dogovorenim znakovima ili šapatom.

Ako se unaprijed raspolaže informacijom da je počinitelj naoružan i opasan, policijski službenici su dužni načiniti plan postupanja, sukladno člancima 41. i 42. PoNPP-a. U tom slučaju policijski službenik može već tijekom prilaženja zgradi pripremiti službeni pištolj za uporabu (izvaditi iz korica, ubaciti metak u cijev). To se ne smatra uporabom vatrenog oružja, nego mjerom opreza. Vatreno oružje upotrebljava u pravilu po zapovijedi neposrednog rukovoditelja, a iznimno i samostalno, samo kad je vatreno oružje jedino sredstvo za obranu od izravnog napada na njegov život. Pištolj treba držati s obje ruke, ispod razine očiju.

Dijagonalna formacija: po dolasku do zgrade policijski službenici (jedan ili dva) zauzmu prostor u blizini kutova zgrade, suprotnih po dijagonali, čime se izbjegava unakrsna paljba te pokrivaju svi mogući pravci za bijeg počinitelja iz zgrade.

3.2. Što poduzeti prije ulaženja na vanjski ulaz

Brzim obilaskom i provjerom kroz prozore utvrditi opći raspored prostorija kuće. Prije ulaženja treba pokušati stupiti u kontakt (telefonom ili neposredno) sa stanarima kuće koji nisu osumnjičeni, ako situacija takvo što omogućava, radi otključavanja ili otvaranja vrata i prikupljanja informacija o počinitelju.

Održavati vezu s operativnim dežurstvom policijske postaje o svom položaju i o tome što se radi, odnosno izvješćivati ga o prilaženju kući, ulaženju, eventualnim zaprekama za provođenje zadatka, uhićenju, potrebi pružanja pomoći i dr. Nadalje, prije pretrage uvijek treba osumnjičenog usmeno pozvati da se preda i da izađe iz kuće s rukama podignutim u vis.

Ako se ne može stupiti u kontakt sa stanarima koji nisu osumnjičeni, ako su vrata zaključana, a postoje uvjeti za nasilno i brzo ulaženje kroz vrata, pribaviti i uporabiti teži čekić. Ukoliko ima vremena pribaviti isti ili slični ključ ili na drugi način obiti bravu da bi se izbjeglo veća oštećenja vrata. Ako su vrata otključana jedan policijski službenik gurne vrata tako da se do kraja otvore, dokle god vrata mogu ići, kako bi spriječio mogućnost da netko ostane sakriven iza vrata, ukoliko se otvaraju prema unutra. Prije prolaska kroz vrata treba vizualno provjeriti unutrašnjost.

3.3. Ulaženje na glavna vanjska vrata

Glavni ulaz je zona opasnosti pogotovo za policijskog službenika koji prvi ulazi. U zgradu se u pravilu ulazi kroz vrata. Opasnije je ulaziti kroz prozor. Palicom se može pokucati na vrata, može se gurnuti vrata palicom kako bi se otvorila ili umetnuti palicu između vrata i dovratka kako bi se spriječilo da se zatvore. Treba stati pored vrata, sa strane, a ne točno ispred njih. Ne kucati po sredini vrata, nego po rubu, sa strane. Provjeriti otvaraju li se vrata prema unutra ili prema van. Ako se šarke vrata vide izvana, vrata se otvaraju prema van i obrnuto. Ne ulaziti sam u kuću, nego pričekati pojačanje. Prije ulaženja o tome izvijestiti vezom voditelja smjene.

Ovaj način ulaženja pogodan je kod širokih vrata. Policijski službenici zauzimaju položaj svaki s jedne strane vrata, leđima okrenuti zidu, ali se ne naslanjaju na zid. Ne ulaze istodobno, nego jedan za drugim, otprilike u razmaku od jedne sekunde. Prolaze kroz vrata uz dovrtak, a ne po sredini, te zavijaju svaki na svoju stranu držeći leđa uza zid (bez naslanjanja).

Dijagonalno ulaženje: oba policijska službenika stoje s jedne strane ulaza, gotovo istodobno ulaze kroz vrata. Nakon ulaženja svaki zauzima zaklon na suprotnoj strani prostorije i uzima polovicu prostora kao svoju zonu odgovornosti. Prije ulaženja policijski službenici se dogovore koji će uzeti koju stranu, a kroz prozor uočavaju potencijalne zaklone.

3.4. O načinu pretraživanja unutrašnjosti kuće

U idealnoj situaciji, zgrada se pretražuje od prizemlja prema gore. U pretrazi sudjeluju minimalno dva policijska službenika. Ne pretraživati dva kata odjedanput, nego kat po kat, od dna prema vrhu, bez preskakanja redoslijeda. Ne koristiti dizalo za dolaženje na kat. Osmotri i mjesta za koja ti se čini da su premala da bi se u njima osoba mogla sakriti. Sagni se kad prolaziš pokraj prozora.

Ulaženje kroz sobna vrata - metoda brzog zavirivanja

Policijski službenik proviri sa strane kroz vrata i osmotri prostoriju. Ne izloži cijelo tijelo nego samo dio glave i brzo se povuče natrag. Ako nije uspio sve percipirati može ponovno proviriti, ali ne u istoj razini kao prvi put, nego se treba sagnuti i proviriti u

visini grudi ili čučnuti. Umjesto njega može proviriti drugi policijski službenik s druge strane vrata.

Metoda "sječanja torte"

Policijski službenik stane korak iza vrata, sa strane, s pištoljem usmjerenim u pravcu gledanja i pomiče se na suprotnu stranu prema otvoru na vratima. Ako se uzme da je početna pozicija bila na nula stupnjeva, završna pozicija je na 90 stupnjeva, međutim policijski službenik ne prelazi prag vrata, nego iznutra, koristeći povoljan kut gledanja, percipira određeni dio prostora iza vrata. Poželjno je ovu metodu kombinirati s metodom brzog zavirivanja, kako bi se provjerilo dio odsječenog kuta prije ponovnog pomicanja.

Metoda zrcala

Neki policijski službenici sa sobom nose ručna, prenosiva, mala zrcala (ogledala) ili zubarska ogledala koja gurnu iza okvira vrata i pomoću njega osmotre prostoriju, bez provirivanja i izlaganja tijela.

Načela kretanja policijskih službenika pri pretraživanju

Načelo "slijedi vođu" znači da jedan policijski službenik ide naprijed i pretražuje, a drugi mu "čuva leđa". Podijeljenost uloga "kupuje" vrijeme za reakciju na uočenu prijetnju ili napad tražene osobe. Razdvojenost onemogućava da oba dva policijska službenika budu istodobno jedan cilj, obojica imaju različite vidokruge tako da pokrivaju i različite prostore za koje odgovaraju. Stražnji policijski službenik pokriva prednjeg te odgovara za prostor iza sebe. Prednji policijski službenik dolazi na poziciju i osigura prostor ispred sebe, signalizira stražnjem policijskom službeniku da krene. Stražnji policijski službenik prođe mimo prvog u sljedeći prostor te ga osigurava. Slaba strana ovakvog kretanja je trenutak kad policijski službenici prolaze jedan pored drugog. Prednost je u brzini pretraživanja.

Kretanje na stubištu

Treba jednom nogom zakoračiti na gornju stubu, a drugu nogu pridružiti. To sprječava gubitak ravnoteže. Pri silaženju ne skakati. Ako situacija nalaže da se prednji policijski službenik ne bi trebao okretati stražnji će s njim komunicirati šapatom.

Policijski službenici bi trebali povremeno zastati i osluškivati. Slušanjem mogu otkriti poziciju tražene osobe ako kašlje, kiše, duboko diše, ispušta vjetrove, vrpolji se uza zid ili namještaj, podriguje. Miris parfema ili smrad uslijed znojenja također mogu odati položaj tražene osobe.

Kreći se što je tiše moguće, pazeći da te ne odaju sjene koje praviš. Policijski službenik pri kretanju gleda ispred sebe, kontrolirajući svoje polje odgovornosti. Pištolj drži usmjeren u zonu iz koje očekuje opasnost. Prst ne drži na okidaču, nego na štitniku. Policijski službenik koji štiti partnera ispred sebe, ni u jednom trenutku ne smije imati usmjeren pištolj u njega. Obojica u svakom trenu moraju znati gdje se onaj drugi nalazi. Ne ispuštati jedan drugoga iz vida, a ako se izgube trebaju se što prije opet naći.

Prije ulaznja u kuću sa sebe skinuti i ostaviti u vozilu sve što može upozoriti osumnjičene

Sve predmete koji zveckaju, primjerice sitnije iz džepova i ključeve. Deaktivirati alarme na satu i mobitelu. Ručnu vezu držati na selektivnom i stišati čujnost. Ne naslanjati leđa na zid, jer to stvara buku (koja može odati poziciju policijskog službenika), nego držati

leđa neznatno udaljena od zida. Kad policijski službenik ne vidi partnera, a treba s njim komunicirati - rabiti šaptanje, a kad imaju vizualni kontakt - koristiti znakove. Znakovi rukom su bolji od signala - zviždanja, pucketanja prstima, govora. Policijski službenik smije viknuti da upozori partnera na neposrednu opasnost.

Ako to pomaže, policijski službenik će, pogotovo noću, upaliti svjetlo u prostoriji prilikom pretraživanja. To može otkriti položaj osumnjičenoga u prostoriji, direktnim iznenadnim osvjetljavanjem ili obraćanjem pažnje na tuđu sjenu. Ona odaje poziciju osumnjičenog i kad ga se direktno ne vidi. Ako svjetlo odmaže, policijski službenik će ga ugasiti. Pištolj i svjetiljka moraju biti usmjereni u istom pravcu, jedno uz drugo zajedno u rukama ili jedno iznad drugog. Svjetiljku držati tako da se može po potrebi brzo ugasiti. Ne usmjeravati je nasumično da ne bi nehajno osvjetlio partnera. Ispravno je kretanje od tame prema svjetlu! Obrnuto nije dobro zbog vremena potrebnog da se oči priviknu na tamu, pa je policijski službenik za to vrijeme "slijep". Paziti da sjena policijskog službenika ne otkrije njegovu poziciju.

4. O INTERVENCIJAMA PO OBITELJSKOM NASILJU

4.1. O obilježjima obiteljskog nasilja

Pretpostavka uspješnog djelovanja policijskih službenika na intervenciji je poznavanje obilježja obiteljskog nasilja. Nasilje u obitelji sadržajno je određeno čl. 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, a obuhvaća *psihičko* nasilje (vrijeđanje, prijetnje, izrugivanje, omalovažavanje, ucjene i sl.), *ekonomsko* (kontrola nad novcem koji zaradi žrtva, zabranjivanje zapošljavanja, neplaćanje alimentacije, ostavljanje žrtve bez sredstava za život i sl.), *socijalno* (zabranjivanje kontakata s prijateljima, rodbinom, uhođenje, izolacija-zabranjivanje izlazaka i druga uznemiravanja i sl.), *seksualno i tjelesno zlostavljanje te oštećivanje imovine*. Nije nasilje u obitelji kad se muž i žena ne slažu, raspravljaju, imaju različita mišljenja ili se svađaju.

Najrasprostranjeniji je oblik nasilje muža nad ženom, u preko 60% slučajeva. Osnovni psihološki uzrok obiteljskog nasilja je borba za dominacijom ili moći u toj vezi, koja ima korijene u patrijarhalnosti društva i neravnopravnoj raspodjeli moći među spolovima. Cilj obiteljskog nasilja je stjecanje i zadržavanje kontrole nad partnericom. Motivi nasilničkog ponašanja mogu biti strah (od gubitka nečeg vrijednog), frustracija (nezadovoljene potrebe), manipulacija i zastrašivanje druge osobe da mu da što želi ili da na sebe privuče pažnju. Nasilničko ponašanje može biti i rezultat bolesti (duševnih i organskih) te s tim u svezi i odraz zloporabe opojnih droga.

Krug fizičkog nasilja može proći kroz više stadija:

1. Postoji ljutnja kao osjećajno stanje. Osoba je pod stresom, u strahu, ranjiva. Percipira određenu osobu i/ili događaj, koji je tzv. okidač nasilničkog ponašanja, tj. nešto ili nekog koji je onemogućava ili ometa u ispunjenju želja i ostvarenju potreba.
2. Razdoblje rastuće napetosti u odnosima između počinitelja i njegove žrtve praćeno njihovim različitim fizičkim i psihičkim reakcijama.
3. Događaj nasilja, gubitak kontrole.

4. Oporavak, privremeni prekid ili završetak agresije.
5. Počinitelj reagira na događaj postkriznom depresijom, osjećajem krivnje, iscrpljenošću, malaksalošću.
6. Stanje osjećajne i fizičke ravnoteže, povratak u normalno funkcioniranje ili ponavljanje napadačkog kruga.

Krug fizičkog nasilja može se uklopiti u postojeći *krug obiteljskog nasilja*, kao njegov dio:

1. obiteljski nasilnik u stanju ljutnje izaziva napetosti u odnosima
2. dominacija - nasilnik uspostavlja kontrolu nad žrtvom zastrašivanjem, prijetnjama, ucjenama
3. fizičko nasilje
4. kajanje - nasilnik se srami svog ponašanja i osjeća krivnju (vidi gore pod krug fizičkog nasilja - treći, četvrti i peti stadij)
5. progon - ako žrtva pokuša napustiti nasilnika, ovaj je pokušava pridobiti obećanjima, poklonima. Ako ga napusti nasilnik može pokušati samoubojstvo ili ubiti žrtvu
6. medeni mjesec - ako dođe do pomirenja to je doba intenzivne intimne veze u kojoj se nasilnik privremeno udovoljava željama žrtve.

Iako je osnovno načelo u smislu sigurnosti policijskih službenika na intervenciji "ne vjeruj nikome", ipak primarnu prijetnju predstavljaju muškarci. Ako je počinitelj u stadiju neposredno pred napadom ili je napad već počeo policijski službenik neće primijeniti verbalnu metodu, nego će izdavanjem upozorenja, zapovijedi, fizičkim postavljanjem ili primjenom sredstva prisile spriječiti ili odbiti napad.

U svim ostalim stadijima kruga fizičkog nasilja treba primjenjivati verbalne metode rješavanja intervencije po obiteljskom nasilju. Nakon stadija napada može uslijediti novi napad, a ne smirivanje. Znajući to policijski službenici moraju djelovati verbalnim metodama u pravcu smirivanja situacije. U tu svrhu policijski službenik mora sudionicima događaja ostaviti i dovoljno vremena za to da se smire. Kad policijski službenik očekuje nasilničko ponašanje pa postupa grubo prema nasilniku, vjerojatno će izazvati njegovu ponovnu agresiju.

Neki nasilnici u stadiju postkrizne depresije mogu pokušati počinuti samoubojstvo, iako se naoko doimaju mirnim. Zato policijski službenici neće ni trenutka ostaviti nasilnika samog, bez policijskog nadzora, ni po završetku intervencije, kako bi pravodobno mogli reagirati za slučaj pokušaja samoubojstva. Tada smiju primijeniti sredstva prisile radi zaštite života i zdravlja samoubojice, po osnovi krajnje nužde. Treba imati na umu da u stadiju progona postoji povećani rizik od samoubojstva nasilnika ili ubojstva žrtve i poduzeti potrebite mjere i radnje radi sprječavanja štetnih posljedica.

Obiteljski *nasilnici imaju neke zajedničke osobine*, kako slijedi: oni u javnom životu, nasuprot privatnom imaju imidž poštenog obiteljskog čovjeka. Nasilnikov cilj je postići kontrolu nad žrtvom, što postiže zlorabom tjelesne nadmoći nad ženom i društvenog utjecaja. Jedan događaj može sadržajno predstavljati obiteljsko nasilje, međutim u većini slučajeva radi se o ponavljajućim ponašanjima nasilnika, što će reći da obiteljsko nasilje nije slučajni izolirani čin nasilja. Prethodni pozivi policiji ukazuju na povećani rizik da će nasilnik biti opasan po svoj ili tuđi život! Nasilnik projicira krivnju za svoje nasilničko

ponašanje na žrtvu govoreći da ga je ona svojim postupcima "dovela do toga". Većina obiteljskih zlostavljača ne napadaju druge ljude, nego samo svoje žene. Većina njih (oko 90%) može kontrolirati svoj bijes. Umanjuju svoja nedjela komentarima kao što je "samo sam je malo udario".

Gore navedeno ne smije zavarati policijskog službenika da propusti poduzeti potrebite mjere i radnje predviđene pozitivnim propisima.

Neki od *pokazatelja potencijalnog ubilačkog ponašanja* nasilnika su: kad prijeti ubojstvom ili samoubojstvom ili o tome fantazira (mašta); ako posjeduje oružje ili je njime u prošlosti prijetio ili ga uporabio na članove obitelji; nasilnik koji vjeruje kako žena nema pravo na život bez njega; nasilnik koji vjeruje kako će izgubiti partnericu, a ne može zamisliti život bez nje; kad razdvajanje uzrokuje očaj i bijes nasilnika; ako je nasilnik depresivan i ne vidi izlaz iz situacije; kad nasilnik počne djelovati bez obzira na zakonske ili socijalne posljedice, kad uzima taoce. Za napomenuti je da je oko jedne trećine ubojstava počinjenih u Hrvatskoj rezultat nasilja u obitelji!

U gore navedenim situacijama s obilježjima prekršaja počinitelja treba uhititi i dovesti prekršajnom sucu radi zadržavanja, jer postoji opasnost da će nastaviti s činjenjem prekršaja.

Razlozi zbog kojih žrtve ostaju u nasilnoj vezi: nasilnici izazivaju uvjerenje kod žene da nije dobra supruga i majka, da je to uzrok obiteljskom nasilju te se ona osjeća odgovornom za održavanje veze; obećanje nasilnika da će se promijeniti, te nada žrtve u to; moć, utjecaj i bogatstvo nasilnika - žrtva se boji da je nitko neće moći zaštititi; počinitelj poriče i umanjuje značaj nasilja u što žrtva želi povjerovati, jer suprotstavljati se takvim objašnjenjima može biti za nju opasno; strah - većina ubijenih žena zbog nasilja u obitelji su ubijene nakon što su napustile nasilnog supruga; izolirana supruga nema mogućnost provjeriti preko poznanika, prijatelja ili rodbine je li i koliko u podređenom položaju; propuštanje poduzimanja potrebitih mjera od strane nadležnih državnih tijela u prethodnim slučajevima obiteljskog nasilja; nemogućnost žene da sebi i svojoj djeci osigura dom; siromaštvo žrtve nakon razvoda braka; uvjerenje žene da će djeci koristiti ako su njihovi roditelji zajedno; vjerovanje da im njihova religija nalaže ostanak s nasilnikom; ljubav i nasilje mogu istodobno postojati u vezi između muškarca i žene, pa neke žene ostaju iz ljubavi; muž ucjenjuje ženu da će policiji otkriti ženine kriminalne radnje iz prošlosti; strah od promjene. Nasilje u obitelji razlikuje se od drugih prekršaja i kaznenih djela po tome što su počinitelj i žrtva bili ili jesu u intimnoj vezi. *Policijski službenik te okolnosti treba zanemariti kad odlučuje postoje li uvjeti za uhićenje počinitelja obiteljskog nasilja.*

4.2. Provjera istinitosti dojava, ulaženje u tuđi dom i prvi kontakt policijskih službenika koji pružaju intervenciju sa stanarima

Ukoliko situacija to omogućuje (nema neposredne opasnosti za zdravlje ili život ljudi) policijski službenik će prije same intervencije kratko *prikupiti obavijesti* od prijavitelja, susjeda, očevidaca o prirodi događaja, broju sudionika, uključenosti oružja, rasporedu prostorija, sklonost nekog od članova obitelji alkoholu, ili drogama, poremećaj u ponašanju i sl. Prijavitelja nikada ne dovoditi na mjesto događaja niti spomenuti njegovo ime pred sukobljenima!

Nakon toga pokucati na vrata i *predstaviti se* stanarima, *priopćiti razlog* svog dolaska te *zatražiti odobrenje* za ulazanje u dom. Predstaviti se imenom i prezimenom te u kojoj policijskoj postaji radi. Policajac nije dužan reći svoje ime i prezime, ako je iz ponašanja prisutnih očita mogućnost zlorabe njegovih osobnih podataka (prijetnje, vrijeđanja i sl.). U tom slučaju, ako netko zatraži njegovo ime i prezime dat će mu broj svoje značke, te ga uputiti na svoje rukovoditelje u policijskoj postaji.

Ako stanari ne otvaraju vrata, *provjeriti je li osoba koja je zvala ujedno i žrtva*. Naime, u teoriji je zauzet stav da kad intervenciju traži posjednik doma koji smatra da je u stanju opasnosti, tada poziv sadrži i dozvolu za ulazak u dom. To znači da policijski službenici mogu ući u dom osobe koja je tražila intervenciju iako se posjednik doma ne pojavi na vratima doma, a vrata nisu zaključana ili su otvorena; kad vrata otvori osoba koja nije ovlaštena dati privolu za ulazak policije; kad vrata otvori osoba protiv koje je zatražena intervencija, te se verbalno protivi ulazanju policije u svoj dom!

Ukoliko su vrata kuće zaključana, a policijski službenici čuju da u stanu netko zove u pomoć, ako čuju ili vide (primjerice kroz prozor u prizemlju) da je nekom u kući fizičkim napadom ugroženo zdravlje mogu u stan ući i *bez odobrenja držatelja doma, po potrebi i nasilno, te bez naloga suda*. Policijski službenik će se odlučiti na *nasilno* ulazanje kad drugačije ne bi mogao zaštititi zdravlje ili život žrtve u stanu, odnosno kad ne bi mogao spriječiti počinjenje kaznenog djela, primjerice silovanje djeteta.

Ako intervenciju nije zvao nitko iz doma, ako dolaskom na mjesto događaja policijski službenici ne zapažaju nikakve znakove nasilja u stanu, a stanari ne dopuštaju ulazak, policijski službenik bi trebao biti uporan i *tražiti da vidi i razgovara sa žrtvom*. Ako odluči ostati dužan se je udaljiti do ulice i otuda promatrati što se događa u prostorijama. Naime, u slučajevima kad policijski službenik nije siguran je li u stanu počinjeno prekršajno ili kazneno djelo s elementima nasilja, o kakvom se djelu radi, koje su okolnosti počinjenja djela, ispravno je *ne ulaziti u tuđi dom bez sudskog naloga ili bez privole* ovlaštenog zakonitog posjednika doma.

4.3. Postupanje policijskih službenika u stanu

Uporabiti *mjere opreza pri ulazanju* u prostorije (vidi pod 3. Pretraga zgrade radi uhićenja). Izbjegavati postupanje u kuhinji, jer se u njima nalaze predmeti pogodni za napad, primjerice noževi, vilice i drugi pribor za pripremanje i posluživanje jela, kipuća voda, teški predmeti i sl.

U sumnjivoj situaciji (nema sigurnih znakova opasnosti za napad na članove obitelji ili na policijske službenike) vješt看im komuniciranjem sa sudionicima događaja situaciju pretvoriti u normalnu (nema znakova mogućeg napada). Policijski službenici ne smiju nevješt看im postupanjem normalnu i sumnjivu situaciju pretvoriti u opasnu (uzimanje talaca, pokušaj samoubojstva, ponavljanje obiteljskog nasilja, napad na policijske službenike i sl.). To bi se moglo dogoditi kad na sumnjivu situaciju ne primijene verbalnu metodu, nego umjesto toga brzopleto i nepotrebno reagiraju zastrašivanjem ili silom na svaku nesuradnju, prijetnju, omalovažavanje ili uvredu.

4.3.1. Komuniciranje policijskih službenika sa sudionicima obiteljskog nasilja (verbalna metoda "rješavanja" intervencije)

Svrha komunikacije policijskih službenika s nasilnikom je smirivanje emocija i prekidanje nasilja, a ne mijenjanje životnih nazora i stavova počinitelja nasilja. U normalnoj ili sumnjivoj situaciji, pri ulaznju u kuću, policijski službenici će najaviti svoj ulazak riječju "Policija!". Pri ulasku u prostoriju sa sudionicima nasilja pozdravit će, primjerice "dobra večer!", zatražit će odobrenje za pristupanje u prostoriju, primjerice "smijemo li ući, možemo li porazgovarati?", čime omogućavaju početno slaganje sa sudionicima. Navesti razlog postupanja.

Prilikom *pristupanja* osobama koristiti položaje "Z" ili "H" koji policijskim službenicima omogućava održavanje međusobnog vizualnog kontakta. Policijski službenici neće jedan drugome okretati leđa.

Pustiti da osobe prema kojima se postupa same odrede na kojoj će udaljenosti razgovarati s policijskim službenicima. Ako fizički ne morate kontrolirati osobu prema kojoj postupate, trebali bi izbjegavati da ga okružite s više ljudi, da ga dodirujete, da ga stješnjavate u kut između dva zida. Dodir može koristiti u komunikaciji sa žrtvom ili plašljivom osobom, te čak i kod nasilnika na kraju kruga nasilja u stadiju depresije. Ne približavati se osobi u njen emocionalni prostor (15-46 cm) ni u osobnu zonu (46 cm-1,2 m), nego ostati u društvenoj zoni, udaljen od osobe oko 1,2-3,6 metara. Ne naslanjati se na stol, ogradu ili druge predmete u kući. Ne dopustiti da jedan od sudionika nasilja ode potražiti drugog. Osobe oslovljavati s "Vi" i "gospođo ili gospodine", osim ako osoba traži drukčije.

Ako osoba *ne surađuje* izdati zapovijed, a ne moliti, međutim izbjegavati uporabu riječi kao što su "trebaš, moraš, kad ti ja kažem, ja znam...". Provjeriti je li osoba razumjela što joj se nalaže. Imajte na umu da nesuradnja nije otpor. Nesuradnja je znak opasnosti od mogućeg otpora ili napada na policijske službenike. Na prijetnju nasilnika nemojte odmah reagirati mjerama opreza i sredstava prisile. Ne reagirati u ljutnji na psovke, uvrede, omalovažavanje ili prijetnje nasilnika. Ne pokazivati pretjeranu zabrinutost onime što se dogodilo. Umjesto toga pokušajte pažnju nasilnika usmjeriti na njegove potrebe, primjerice ponudite mu neki izlaz iz situacije, međutim ne obećavati ono što policijski službenik ne može ispuniti. Možete komentirati ponašanje, u smislu je li neko ponašanje prihvatljivo ili nije, ali izbjegnite iznositi svoje ocjene o namjerama osoba ili razlozima zbog kojih je došlo do nasilja.

Stvoriti prvi dojam o prijateljskom autoritetu. Ljudi su po prirodi skloni oponašati autoritete, pa će prikaz smirenosti policijskog službenika imati na njih umirujući učinak. U tu svrhu policajac može sjesti na stolicu, skinuti kapu, što je prije moguće složiti se oko nečega s osobama prema kojima postupa, primjerice može reći: "stvarno ste ljuti na njega". Ne biti ni pregrub ni preblag. Govoriti mirnim, ali odlučnim glasom. Autoritet policijskog službenika jasan je sam po sebi i vidljiv nošenjem policijske odore, stoga policijski službenik neće taj autoritet naglašavati nadmenim ili bahatim držanjem ili govorom. Ne razgovarajte s odraslom osobom kao s djetetom.

Prekrižene ruke i noge osobe znače odbojan stav osobe. Policijski službenik treba animirati osobu da izađe iz tog odbojnog fizičkog položaja, kako bi pokrenuo komunikaciju, što može postići dodavanjem nekog predmeta ili zamoliti je da nešto pogleda.

Prilikom *komuniciranja* i *prikupljanja informacija* služiti se rječnikom razumljivim za osobe prema kojima se postupa. Izbjegavati rečenice s više od pet riječi, pogotovo u početku kontakta ili kad je osoba uzbuđena, jer osoba možda neće biti u stanju shvatiti i zapamtiti sadržaj svega izgovorenog. Prilikom razgovora pustiti sudionika da prvi govori, te da bez ometanja izloži svoje viđenje događaja. Nakon toga postavite ciljana potpitanja. Ukratko ponovite pred osobom njegovu verziju događaja i pitajte ga je li to ono što je on izjavio, je li se upravo to dogodilo. Razjasnite događaj što je više moguće. Pitajte što se i kako dogodilo, a ne zašto. Ne bavite se nasilnikovim problemima iz prošlosti, stoga usmjerite razgovor na događaj zbog kojeg ste došli na intervenciju. Neka osoba vidi da je pažljivo slušate dok vam govori. Ako osoba navodi suviše nebitnih stvari, treba usmjeriti tijek razgovora na bitno. Izbjegavati riječi kao što su "svaki", "nikad" ili "svi", jer djeluju uznemirujuće.

Kako bi osoba prestala vikati, plakati, vrištati, policijski službenik će je potaknuti da priča o bilo čemu, a ako osobu ne smeta može pričati i o samom događaju. U kriznoj situaciji, učinkovito *sredstvo emocionalnog smirivanja* može biti odvratanje pažnje od događaja obiteljskog nasilja, tako da policajac neće pitati "što se dogodilo?", nego će privremeno ignorirati njezin bijes i pričekati da je prođe ili joj odvrati pažnju, primjerice traženjem usluge "mogu li dobiti čašu vode" ili sugeriranjem suprotnog od onoga što se očekuje, primjerice "samo se Vi isplačite", ili "psujte još, slobodno i izvičite se". Naime, osobi treba ostaviti vremena kako bi objasnila ili poricala osjećaje vezane uz svoje ponašanje. Time pokazujete da je svaka osoba vrijedna poštovanja. Ovakav način komunikacije može biti uspješan kod nasilnika kojeg od ranije poznajete kroz postupanja, koji nije naročito opasan, te ste s njim uspostavili dobar odnos. Kod nepoznatog nasilnika to može izazvati nepovjerenje i novo nasilje.

Kad nasilje nije došlo do kritične točke, policijski službenik može više puta ponoviti pitanje "Što se dogodilo?" i zatražiti dodatne informacije, što skreće nasilnikovu pozornost s vlastite ljutnje na nešto drugo. U toj situaciji policijski službenik može pokušati ponoviti pitanje i nadjačati viku. Kad nasilniku ili žrtvi treba nešto zabraniti, policijski službenik može postaviti pitanje "Biste li radije da Vas uhitim?", te mu objasniti da se treba smiriti radi sigurnosti ljudi.

Lijepa riječ i malo humora upućena osobi u krizi može je smiriti i razvedriti. Nemojte pokušavati silom razvedriti osobu u depresiji, jer će ona to shvatiti kao da ne uvažavate njegov trenutni pogled na stvari i događaje. Ako je svađa u tijeku, prilikom ulaženja policijski službenici mogu snažno zalupiti vratima stana, najavivši se riječju "Policija!", što može trenutno prekinuti svađu.

Nakon što nasilnik ispriča svoje "crno-bijelo" viđenje događaja, primjerice da mora ženu držati pod kontrolom uhođenjem, zabranjivanjem kontakata, jer će ga u protivnom prevariti s drugim, policijski službenik ga može pokušati navesti na razmišljanje o tome na koji bi drugi učinkovitiji, nenasilni način mogao zadržati svoju ženu. Kad nasilnik ima pogrešne informacije, primjerice uvjeren je da su sve žene nevjerne policijski službenik može pokušati navesti napadača da preispita izvore svojih informacija i njihovu

eventualnu neispravnost. Ako zlostavljač vidi jedan jedini uzrok problema, primjerice nasilni muž vidi želju svoje žene da ode od njega činjenicom da ima ljubavnika, policijski službenik može pokušati potaknuti ga da razmisli o tome što govori i je li to pogrešan zaključak. Ukoliko nasilni otac opravdava svoje nasilno ponašanje tvrdnjom da djecu treba "preventivno, povremeno istući", jer su lijena i neposlušna (isticanje osobnosti na štetu činjenica), te da je batina "jedina efikasna metoda preodgoja", policijski službenik može pokušati preusmjeriti nasilnikovu fokusiranost s ličnosti djeteta na činjenice. Određene riječi mogu izazvati sjećanja i osjećajne reakcije te utjecati na promjenu ponašanja kod nasilnika, primjerice zdravlje, blagostanje, djeca, mir, sreća, obitelj, školovanje, zaposlenje. Isto to može se dogoditi pozivanjem policijskog službenika na obiteljsku čast i ime nasilnika, njegov kulturni identitet, skupinu kojoj pripada, na očekivanja ljudi iz njegove okoline. Ne rabiti riječi koje asociraju na slabosti, nego one koje s obzirom na okolnosti situacije naglašavaju pozitivne mogućnosti. Naglasiti koje bi koristi napadač mogao imati od nenasilnog ponašanja, kao i to koje bi negativne posljedice mogao izbjeći, ako to nije u suprotnosti sa zakonom.

Ako nema razloga za prekršajno uhićenje počinitelja prekršaja, policijski službenik može predložiti rješenje supruzi i suprugu, odvojeno. Kad se oni slože oko rješenja može ih se skupiti zajedno da pred policijskim službenicima zaključe sporazum.

4.3.2. Postupanje u stanu u opasnim situacijama

U opasnim situacijama, kad još nije došlo do fizičkog nasilja, ako se nitko od ukučana ne suprotstavlja nasilniku i "ne hrani" njegovu ljutnju, to ni policijski službenik ne smije učiniti, pa će ljutnja nasilnika uskoro splasnuti, jer je teško dugo održavati visoku razinu bijesa. Policijski službenik će to postići tako da potvrđuje nasilnikove izjave, ali bez pokazivanja emocija, bez izdavanja zapovijedi, bez uporabe sredstava prisile prema nasilniku. Čak može uvažiti neke opravdane tvrdnje nasilnika i zahvaliti mu na njima. Može ponavljati jednu te istu osnovnu poruku, primjerice "smirite se!", te navesti razloge zbog kojih bi osoba trebala biti smirena. Pri tome policijski službenik ne smije imati prijeteće držanje tijela, a njegov govor ne smije odavati strah.

U složenim situacijama (primjerice, muž prijeti ženi nasiljem, istodobno starije dijete brani mamu tako da se postavi između roditelja, skupljaju se susjedi, na mjesto događaja dolazi ženin brat i sl.) policijski službenik će rješavati jedan po jedan problem, tako da prvo riješi onaj iz kojeg izvire najveća opasnost. Smatra se da sigurnost policijskih službenika na intervenciji nije upitna kad je omjer policijskih službenika i sudionika događaja 2:1 u korist policije, da nije previše rizična kad je omjer 1,5:1 u korist policije, primjerice 3 policijska službenika postupaju prema dvije osobe. Kad je omjer snaga 1:1 policijski službenici bi svaki posebno trebali biti snažniji i okretniji od osoba prema kojima postupaju. Ako je omjer snaga nepovoljan za policiju, a dođe do eskalacije sukoba pa policija ne može kontrolirati situaciju trebaju se povući i pričekati pojačanje, s tim da mogu uporabiti vatreno oružje radi zaštite svog ili tuđeg života, kad je to nužno. Pri tom moraju paziti da ne naprave "više štete nego koristi", sukladno načelu razmjernosti iz članka 21. ZoP-a.

Kad su osobe u fizičkom sukobu treba zapovjediti prestanak tučnjave. Osoba koja odbija postupiti po zapovijedi (pasivni otpor) izlaže se riziku da protiv nje policija primijeni

sredstva prisile. Ako žrtva iskoristi dolazak policije da bi se osvetila zlostavljaču za ozljede koje joj je nanio do dolaska policije, policijski službenici će odbiti taj napad na najblaži učinkovitiji način, primjerice postavljajući se tijelom između žrtve i zlostavljača. Kad nema vremena za izdavanje zapovijedi, jer bi se time omelo izvršavanje zadatka (zaštita zdravlja ljudi) policajac može i bez prethodnog upozorenja uporabiti tjelesnu snagu ili drugo sredstvo prisile na osobu koja je trenutno u napadu. Razdvojiti ih jedne od drugih. Ne uporabiti silu na osobu koja se defanzivno brani (ne uzvraća udarce, nego ih blokira i uzmiče) ili koja rastavlja sudionike u tučnjavi! Policijski službenik neće prijaviti osobe koje su samo rastavljale žrtvu i napadača, te neće prijaviti osobu koja se samo branila. Treba prijaviti samo zlostavljača za napad, bez obzira radi li se o narušavanju javnog reda i mira u stanu (tučnjava ometa mir okolnih stanara) ili o obiteljskom nasilju.

Policijski službenik mora paziti da mu netko ne izvuče službeni pištolj iz korica, stoga neće dopustiti osobama da mu se previše približe. Prosječna odrasla osoba može prijeći sedam metara u manje od sekunde i pol, stoga se policijski službenik ne bi trebao približiti osobi koja u ruci drži hladno oružje na udaljenost manju od sedam metara, nego pripremiti vatreno oružje za uporabu i zapovjediti joj da odloži oružje na pod i legne potrbuške tri koraka dalje. Ukoliko osoba ne napada policijskog službenika nožem, ali odbija ga predati, pruža aktivni otpor. Policijski službenici neće uporabiti vatreno oružje na osobu naoružanu hladnim oružjem, nego će pripremiti vatreno oružje za uporabu za slučaj napada, blokirati mu odstupnicu, skloniti ukućane na sigurno, pozvati pojačanje i pregovarati. Neće mu se približavati, neće pokušati uporabom tjelesne snage oduzeti nož, te na taj način neće provocirati obiteljskog nasilnika da ih napadne nožem. Ako bi policijski službenici to namjerno radili s ciljem da na njega uporabe vatreno oružje radilo bi se o smišljenom ubojstvu, a ako bi to radili iz neznanja - o isprovociranoj nužnoj obrani.

Kad policijskog službenika napadne teško pijana osoba, duševni bolesnik ili dijete, policijski službenik je dužan ograničiti svoju obranu tako da se privremeno ukloni ili uzmakne pred napadačem, da ne uzvraća protunapadom, odgodi uporabu sredstava prisile, osim ako takva defanzivna obrana ne jamči uspjeh ili se pokazala nedostatnom. To je zato što takvi napadači nisu krivi ili su smanjeno neubrojivi, pa ih policijski službenik mora "čuvati od samoga sebe", iako prema njima postupa represivno. No, kad takva osoba napadne nekog od ukućana, policijski službenici će hitno pružiti nužnu pomoć i odbiti napad pijane ili duševno bolesne osobe.

Procijeniti težinu i vrstu vidljivih ozljeda te ispitati sudionike o eventualnim unutarnjim ozljedama. Po potrebi policijski službenik će pružiti prvu pomoć ozlijeđenoj osobi, ako ima takvo znanje i organizirati pružanje hitne medicinske pomoći.

4.3.3. Ostale radnje koje policijski službenici na intervenciji trebaju poduzeti u stanu i prekršajno uhićenje

Provjeriti identitet svih osoba zatečenih u stanu. Sve prijatelje, rođake i radoznale koji nisu sudjelovali u sukobu i nemaju informacije o događaju nagovoriti ili zapovjediti da napuste stan. Razdvojiti stanare tako da ne mogu čuti ni vidjeti što ostali izjavljaju o događaju. Najbolje ih je odvojiti zidom tako da je jedna osoba vani, a jedna unutra ili da je svaka osoba u zasebnoj sobi s policijskim službenikom.

Obaviti kratke obavijesne razgovore u onom opsegu u kojem to okolnosti dopuštaju. Utvrditi prirodu spora (prekršajno ili kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji; prekršaj protiv javnog reda i mira svađom, vikom, galamom ili na drugi način, kazneno djelo, primjerice silovanje maloljetnice, pokušaj ubojstva).

Od žrtve prikupljati obavijesti u odvojenoj prostoriji, bez nazočnosti zlostavljača. Policijski službenik će pitati žrtvu o prijašnjim slučajevima nasilja u obitelji, njihovoj učestalosti i težini, postoje li zaštitne mjere (zabrana približavanja, zabrana uhođenja, udaljenje iz stana i sl.) te ako je tako može li o tome pokazati kakvu dokumentaciju. Pitati žrtvu traži li smještaj u sklonište za žrtve nasilja u obitelji. Ne davati informacije žrtvi o tome što namjerava učiniti, dok ne pribavi sve nužne informacije.

Ako je potrebno obaviti očevid, osigurati mjesto događaja do dolaska očevidne ekipe. Ukoliko se osumnjičeni sakrio negdje u kući pitati stanare gdje bi mogao biti te tko sve koristi prostorije u kojima bi se osumnjičeni mogao nalaziti. Tražiti odobrenje za pretragu kuće zakonitog posjednika doma. Provesti hitnu pretragu doma, bez sudskog naloga, radi uhićenja počinitelja obiteljskog nasilja, kad od njega i dalje prijeti opasnost.

Kad je zlostavljač uhićen prije obavljanja obavijesnog razgovora odvesti ga do službenog vozila. Prije ulaska u vozilo nad njim obaviti pregled osobe radi pronalaženja i oduzimanja predmeta pogodnih za samoozljeđivanje, bijeg, napad ili otpor. Po potrebi ga vezati. Upoznati ga s pravima uhićenika. Prije smještanja uhićenika u vozilo, pregledati vozilo i skloniti sve predmete s kojima bi se uhićenik mogao ozlijediti u prtljažnik.

Ukoliko je osumnjičeni pobjegao s mjesta događaja prije dolaska policije, od osoba zatečenih u stanu tražiti informacije o njegovom mogućem mjestu boravišta (radno mjesto, rodbina, prijatelji i dr.). Odmah ga potražiti na tim adresama radi sprječavanja da se naknadno vrati kući, na mjesto nasilja.

Obiteljskog nasilnika - duševnog bolesnika koji izravno ugrožava svoj ili tuđi ljudski život ili zdravlje, policija može samoinicijativno dovesti u psihijatrijsku ustanovu, bez prethodnog liječničkog pregleda, sukladno članku 24. Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama. Ako slučaj nije osobito žuran, policija traži dolazak Hitne pomoći na mjesto događaja, liječnici obavljaju liječnički pregled i odlučuju je li potrebno osobu smjestiti u psihijatrijsku ustanovu, sukladno članku 23. Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama. Ukoliko ga liječnici hitne pomoći upute na liječenje, a izraze zabrinutost za svoje zdravlje, osobnu sigurnost ili život, policijski službenik će se voziti u kolima hitne pomoći i paziti da duševni bolesnik ne napadne liječnike dok ne bude predan u psihijatrijsku ustanovu. Policija podnosi zahtjev za pokretanjem prekršajnog postupka redovnim putem, tj. bez dovođenja počinitelja prekršajnom sudu, ako bude prisilno zadržan na liječenju u psihijatrijskoj ustanovi. Prema članku 25. stavak 1. Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama psihijatar koji primi obiteljskog nasilnika dužan je odmah poduzeti dijagnostičke i terapijske postupke i najkasnije za 72 sata utvrditi postoje li razlozi za prisilno zadržavanje u psihijatrijskoj ustanovi. Ako psihijatar otpusti osobu nakon proteka roka od 72 sata policija može uhititi obiteljskog nasilnika po izlasku iz psihijatrijske ustanove, s tim da je dužna obrazložiti razlog zbog kojeg osobu nije odmah ili u roku od 12 sati dovela i predala prekršajnom sucu, sukladno članku 145. stavak 4. Zakona o prekršajima.

Ukoliko policijski službenici po ponašanju počinitelja posumnjaju da je pod utjecajem alkohola/opojnih droga podvrgnut će ga odgovarajućem ispitivanju. Sukladno članku 147. stavak 1. Zakona o prekršajima policija će zadržati počinitelja u policijskoj postaji do otrežnjenja, a najduže do 12 sati, kad utvrdi da je prekršaj počinio pod utjecajem opojne droge ili alkohola, a postoji bojazan da će u takvom stanju nastaviti s činjenjem prekršaja. Takva osnovana bojazan postoji, primjerice kad unatoč upozorenjima policijskog službenika, počinitelj nije prestao s nasiljem ili je pokušao ponoviti prekršaj tijekom policijske intervencije. Do isteka roka od 12 sati policija ne mora počinitelja predati prekršajnom sudu, nego ga može pustiti na slobodu, ako je otrežnjenjem prestala opasnost da će nastaviti s činjenjem prekršaja. Policijsko zadržavanje radi otrežnjenja uvjetovano je *zatjecanjem počinitelja* u prekršaju u *alkoholiziranom* stanju. Ako je alkoholiziranoj ili drogiranoj osobi potrebna liječnička pomoć zbog prevelike doze alkohola ili droge u krvi, neće se zadržavati u policijskoj postaji, nego će se prevesti u bolničku ustanovu koja ima odjel psihijatrije, postupajući jednako kao što je opisano za duševne bolesnike. O tome odmah obavijestiti centar za socijalnu skrb.

Policija može dovesti i trijeznog (ali agresivnog) počinitelja u policijsku postaju, ako postoje uvjeti za njegovo zadržavanje iz članka 146. Zakona o prekršajima, a jedan od tih uvjeta je i taj da je policija *zatekla* osobu na počinjenju prekršaja. To znači da je policija došla na mjesto događaja tijekom čina obiteljskog nasilja ili nakon počinjenja prekršaja, ali je iz okolnosti slučaja očito da se radi o obiteljskom nasilju i tko je počinitelj prekršaja. Izvedeno zatjecanje znači zatjecanje na mjestu radnje nakon počinjenja prekršaja kao i zatjecanje na nekom drugom mjestu, međutim između zatjecanja i počinjenja radnje obiteljskog nasilja ne smije proći dulje vremensko razdoblje. U praksi prekršajni sudovi određuju zadržavanje na prijedlog policije kad policija pronade i dovede počinitelja na prekršajni sud tijekom dana u kojem je počinio prekršaj. Ako protekne više dana prekršajni sud, temeljem zahtjeva za pokretanjem prekršajnog postupka, podnijetog u redovnoj proceduri (bez dovođenja počinitelja na prekršajni sud) može sam odrediti zadržavanje protiv počinitelja za kojeg je utvrđena osnovana sumnja da je počinio prekršaj obiteljskog nasilja te osnovana bojazan da će nastaviti s počinjenjem prekršaja.

U intervenciju i prekršajnu/kriminalističku obradu uključuju se policijski službenici specijalizirani za maloljetničku delinkvenciju ukoliko je nasiljem oštećeno dijete ili je maloljetna osoba prisustvovala nasilju ili je počinjeno kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji. Ukoliko je potrebno obaviti obavijesni razgovor s djetetom ili maloljetnikom ili je dijete potrebno žurno zbrinuti odmah zatražiti dolazak i intervenciju socijalnog radnika centra za socijalnu skrb.

Žrtvu treba upoznati s mogućnostima izricanja zaštitnih mjera, što će policija poduzeti protiv zlostavljača, dati joj adresar ustanova koje pružaju zaštitu žrtvama nasilja u obitelji, upoznati je s djelovanjem takvih ustanova i o mogućnostima sklanjanja žrtve u sklonište. Upozoriti oštećenu da samoinicijativno ne napušta sklonište, kad počinitelj pokazuje znakove ubilačkog ponašanja!

U slučaju saznanja da počinitelj posjeduje ilegalno oružje zatražiti od suda nalog za pretragu stana radi privremenog oduzimanja svega oružja koje se pronade u stanu.

Obiteljsko nasilje može prerasti u kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji, ako je počinitelj svojim postupkom doveo žrtvu u ponižavajući položaj, primjerice pri-

siljavanjem da mu ljubi stopala (cipele), liže pod, pljuvanjem, šamaranjem, vučenjem za uši ili kosu, udaranjem i sl.

Podnijeti zahtjev za pokretanjem prekršajnog postupka i/ili kaznenu prijavu zbog nasilničkog ponašanja u obitelji. Policijski službenik specijaliziran za poslove maloljetničke delinkvencije supotpisat će prijavu, počinitelja dovesti na prekršajni sud ili istražnom sucu, ako postoje uvjeti za zadržavanje/uhićenje. Tražiti od suda izricanje zaštitne mjere te povratnu informaciju o tome je li sud izrekao i koju zaštitnu mjeru. U slučaju da sud nije odredio zadržavanje/pritvor, policija je dužna o tome odmah obavijestiti žrtvu! O svom postupanju policija će dostaviti izvješće nadležnom centru za socijalnu skrb kako bi se provele mjere obiteljsko pravne zaštite.

LITERATURA

1. (2005). *Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji*. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.
2. (2005). *Adresar ustanova, organizacija i ostalih institucija koje pružaju pomoć, podršku i zaštitu žrtvama nasilja u obitelji*. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.
3. United States Department of Justice, Internacional Criminal Investigative Training Assistance Program. (2006). *Nasilje u obitelji*. Priručnik za instruktore.
4. ICITAP, (2002). Building entry and searches. *Priručnik ovlaštenih instruktora*.
5. ICITAP, (2002). Domestic violence. *Priručnik ovlaštenih instruktora*.
7. *Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji*. NN 116/03.
8. *Pravilnik o načinu provedbe zaštitnih mjera koje su zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji stavljene u nadležnost policije*. NN 27/04.
9. Cajner Mraović, I. i suradnici (2003). *Policijski priručnik*. Zagreb: MUP RH.
10. Gluščić, S. (2001). *Pretraga stana prema odredbama Zakona o kaznenom postupku*. Zagreb: Hrvatsko udruženje za kaznene znanosti i praksu: MUP RH
11. Karas, Ž. (2006). *Nezakoniti dokazi*. Zagreb: Laserplus.
12. *Zakon o kaznenom postupku*, NN 62/03.
13. Mršić, G. (2006). *Kazneni zakon, redakcijski pročišćeni tekst*.
14. Horvatić, Ž. i dr. (2001) *Kazneno pravo-opći dio*. Zagreb: MUP RH.
15. Klarić, P. (2002). *Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima*. Autorski pročišćeni tekst (NN 91/96., 68/98., 137/99., 22/00., 73/00., 114/01.), Zagreb: Narodne novine.
16. Blažek, Nj. (1996). *Sigurnost u intervenciji policije*. Zagreb: MUP RH.
17. Veić, P. (2001). *Zakon o policiji s komentarom*. Zagreb: MUP RH.
18. *Zakon o prekršajima*. NN 88/02.
19. *Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama*. NN 111/97., 128/99. - izmjene i dopune.
20. *Ovršni zakon*, NN 57/96., 29/99., 42/00., 173/03. i 151/04.
21. *Pravilnik o načinu policijskog postupanja*. NN 81/03.